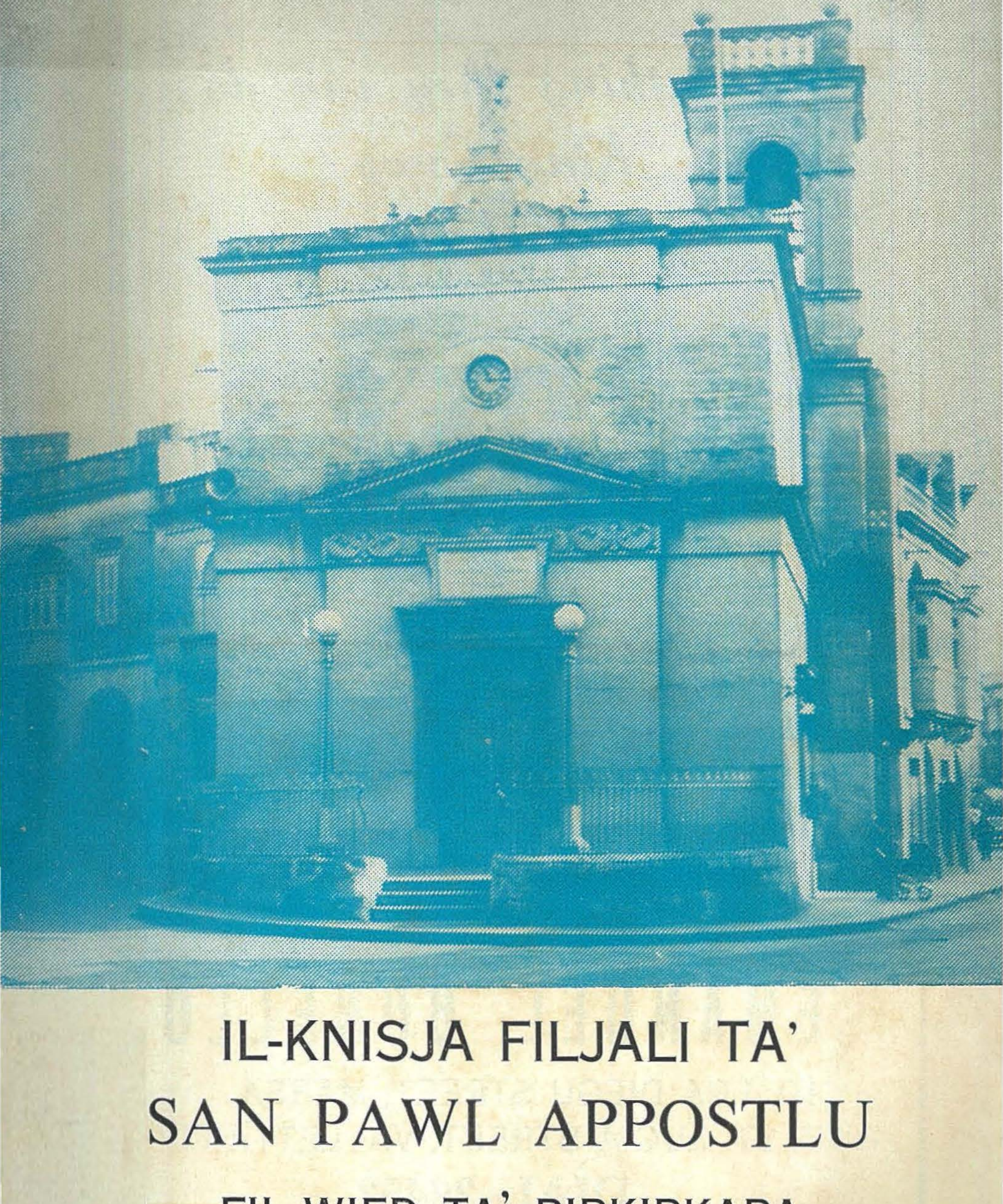

IL-KNISJA FILJALI TA'
SAN PAWL APPOSTLU

FIL-WIED TA' BIRKIRKARA

1970

Anything they can do
King Co-op
can do better . . .

SPEL

WASHES
CLEANER
AND
WHITER

EMANUEL BONELLO

10, FRA DIEGU STREET, MARSA
7, ST. LUCIA STREET, VALLETTA
DIAL 26452

Tifkira ta' Gheluq il-Ħamsin Sena, li, il-Knisja Filjali ta' San Pawl Appostlu, ilha Sagramentali.

1920 - 1970

UNIVERSITY OF MALTA
MELITENSIA
- LIBRARY SERVICES -

Kelmtejn ta' Qabel

F'egħluq il-ħamsin sena tal-knisja Filjali tal-Konverzjoni ta' San Pawl tal-Wied, B'kara, bħala Knisja Sagramentali, dehrilna li għandna noħorgu dan il-ktejjeb biex infakkru din il-ġrajja. Fih issibu tagħrif storiku dokumentat fuq din il-Knisja mill-bidu nett tat-twaqqif tagħha sallum. Iżda l-izjed li ridna nfakkru kien is-siwi kbir ta' din il-Knisja fil-ħajja spiritwali u pastorali, u l-għajnuna kbira li tat lill-Parroċċa f'dawn l-inħawi f'dawn l-aħħar ħamsin sena. Nittamaw li kull min jaqra dan il-ktejjeb jibqa' edifikat mill-ġid li sar u jitħeġġeġ dejjem aktar biex japprezza x-xogħol ta' fejda li l-Knisja tagħmel bit-twaqqif ta' Knejjes Sagramentali, meta dan jitolbu l-ġid tal-erwieħ.

Jalla Ġesu' Sagramentat imħabba d-devozzjoni lejh f'din il-Knisja jkompli jxerred il-grazzi tiegħu fuq il-Parroċċa għaziza kollha tagħna.

Il-Kumitat

VAPEX

CLEARS COLDS QUICKLY

with

Vapex Inhalant

Vapex Inhaler

Vapex Pastilles

Vapex Medicated Rub

Available at all Chemists

DIPLOMAT

The Super Stainless Steel Blade

CONSIGLIO D'AMATO

Agenti wahdanin tal-

LOEWE-OPTA TV's

LINDE REFRIGERATORS

INDESIT AUTOMATIC WASHING MACHINES

TRIPLEX COOKERS U

TAPE RECORDERS

LESA RECORD PLAYERS

FANS

Issibuhom ghand

WESTERN RADIO SERVICE

701, HIGH STREET, HAMRUN,

TEL. 28356

LOEWE-OPTA SHOWROOM

159, THE STRAND GZIRA,

TEL. 32856

Xi taghrif dwar il-knisja filjali ta' San Pawl f'Birkirkara

Can V. Borg D.D., H.E.D., Arch. Ch. L.

Kif jgħid l-isqof Pawlu Alpheran de Bussan fl-atti ta' l-ewwel Viżta Pastorali tiegħu li saret fis-sena 1728, il-knisja dedikata lill-Konversjoni ta' San Pawl fil-Wied ta' Birkirkara li ser niktbu fuqha nbniet fis-sena 1538 (1), jiġifieri ftit snin wara l-miġja ta' l-Ordni tal-Kavalieri ta' San Ġwann f'Malta.

Wieħed jista' jieħu xi ħjiel storiku dwar din il-knisja li baqgħet tiffunzjona sa kemm f'nofs is-seklu li għadda nbniet il-knisja li hemm il-lum, billi jikkonsulta l-atti tal-Viżti Pastorali li sarulha mill-1575 sa' l-aħħar tas-seklu tmintax li jinsabu konservati fl-Arkivju Arċiveskovili ta' gżiritna (2). U dan hu dak li bi ħsiebni neżamina hawn fil-qosor f'dawn il-paġni li ġejjin.

L-ARKITETTURA TAL-KNISJA

Mons. Pietru Dusina, il-Viżitatur Apostoliku li żar il-knisja ta' San Pawl nhar it-30 ta' Jannar, 1575, jagħtina ħjiel fqajjar dwarha. Mill--atti tal-Viżta tiegħu kull ma nafu hu li din kellha artal wieħed u bieb ta' l-injam, mill-bqija, kienet fqira bħal ħafna knejjes oħra ta' Malta ta' dak iż-żmien (3).

Minn dak li ħallielna miktub l-isqof Cagliares wara li żar il-knisja nhar id-29 ta' Novembru, 1615, jirriżulta li din kellha l-bieb iħares lejn innaħa ta' nżul ix-xemx, l-istess pożizzjoni tal-bieb tal-knisja li hemm il-lum, u allura kellu orjentazzjoni perfetta, kif kienu wkoll jinbnew normalment il-knejjes anke f'Malta f'dawk iż-żminijiet. Dettal interessanti li jagħtina Cagliares, u li ma nsibuhx fil-Viżti ta' qabel, inkluża dik ta' l-isqof Gargallo tal-1601, hu dan li ġej. Quddiem il-knisja kien hemm ċimiterju imdawwar b'ħajt u f'dan iċ-ċimiterju kien hemm kolonna b'salib fuqha, m'għandniex xi ngħidu kemm il-kolonna kif ukoll is-salib kienu tal-ġebel (4). Biss milli jidher dan iċ-ċimiterju ma kellux ħajja twila. L-aħħar li jissemma hu fil-Viżta tas-sena 1637; f'din il-Viżta l-isqof Balaguer jgħid li l-kolonna bis-salib fuqha kienet quddiem dan iċ-ċimiterju (5). Mis-sena 1659 'il quddiem,

1. *Arkivju Arċiveskovili, Malta (AAM)* (Segretarija), *Visita Alpheran 1728-29*, 707r.
2. Fil-Viżti tas-Seklu dsatax, speċjalment sa l-ewwel sittin sena tiegħu, ftit li xejn hemm dettalji li jistgħu jinteressawna.
3. *AAM, (Segr.), Visita Dusina A*, p. 100.
4. *AAM, (Segr.), Visita Cagliares 1615*, 130v.
5. *AAM, (Segr.), Visita Balaguer 1635-37A*, 240r. [Dan is-salib hu l-istess wieħed li hemm fuq iċ-ċinta tal-bejt tal-knisja li tiġi fuq il-bieb tas-Sagristija li jġib id-data 1611. X'aktarx li hu l-uniku rikordju arkitettoniku li fadal mill-ewwel knisja ta' San Pawl u l-inħawi tagħha].

dan iċ-ċimiterju ma jissemma qatt aktar (6). Mhux biss,imma fil-Viżta tas-sena 1679, l-isqof Molina jgħid li quddiem il-knisja kien hemm bħal zuntier imdawwar b'ħajt bla ma jsemmi l-kolonna u s-salib (7). L-istess deskrizzjoni nsibuha f'diversi Viżti li saru wara (8). F'dik tas-sena 1693 terġa tissemma l-kolonna u s-salib imma l-ebda aċċenn għaċ-ċimiterju (9). Jidher ċar li dak li darba kien ċimiterju spiċċa biex sar speċi ta' zuntier u ntesa li darba hemm ġew midfuna xi nies!

Dawl interessanti ħafna dwar l-arkitettura tal-knisja tagħtihulna l-Viżta Pastorali li wettaq l-Isqof Cocco Palmieri fis-sena 1687. Fl-atti ta' din il-Viżta jingħad li l-knisja kienet tikkonsisti fi tlett ħnejjiet u msaqqfa bi ċnagen tal-ġebel (10). Jekk wieħed jagħti l-wisa ta' kull ħnejja bejn wieħed u ieħor xi ħames piedi, it-tul ta' din il-knisja allura jirriżulta li kien ta' ma dwar il-ħmistax il-pied. Kif wieħed jista' jara, ma tantx kienet knisja kbira, biss knejjes tas-sena li fiha nbniet hi ma tantx setgħu kienu wisq akbar.

Bit-terremot tas-sena 1693, din il-knisja, bħal diversi knejjes u bini ieħor fil-gżira tagħna, ħasset xi ftit u mill-Viżta Pastorali li saritilha nhar is-26 t'April, 1693, wieħed jinnota li l-ħitan tagħha kienu kemxejn imheżża. L-Isqof ordna li kellhom ikaħħluhom u jbajjdu l-knisja kollha kemm hi (10). Din l-ordni twettqet għax l-istess isqof Cocco Palmieri fis-sena 1699 jgħid li sabha irrestawrata u mbajjda kif kien ordna qabel (11).

Minn dettal li nsibu għall-ewwel darba fil-Viżta tas-sena 1723, wieħed x'aktarx li jista' jikkonkludi li din il-knisja anqas kellha sagristija, għaliex fiha stess kien hemm armarju ta' l-injam li fih kienu jinżammu xi affarijiet li jużaw waqt il-funzjonijiet (13). Kieku kien hemm sagristija, armarju bħal dan kienu jpoġġuh ġo fiha u mhux iħalluh ġol-knisja stess.

L-isqof Alpheran de Bussan fiż-żewġ Viżti Pastorali tas-snin 1747 (14) u tal-1758 (15) josserva li l-knisja kienet ta' struttura antika ħafna, waqt li fl-aħħar waħda minn dawn il-Viżti jgħid illi taħt ark jew ħnejja li kien hemm fil-faċċata ta' barra tal-knisja kien hemm qanpiena (16).

---

6. *AAM, (Segr.), Visita Balaguer 1656-59,* 163r. *Visita Buenos 1667-68,* 658v.
7. *AAM, (Segr.), Visita Molina 1678-80,* 393r.
8. *AAM, (Segr.), Visita Cocco Palmieri 1692,* 80v; *Visita Alpheran 1736-40,* p. 522; *Visita Alpheran 1744-51,* 649r.
9. *AAM, (Segr.), Visita Cocco Palmieri 1692 (-93),* 81r.
10. *AAM, (Segr.), Visita Cocco Palmieri 1685-87,* paġni mhux numerati.
11. *AAM, (Segr.), Visita Cocco Palmieri 1692 (-93),* 81r.
12. *AAM, (Segr.), Visita Cocco Palmieri 1699-1700,* 273v.
13. *AAM, (Segr.), Visita Gori Mancini 1722-23,* 260r-v; *Visita Alpheran 1728-29,* 707r; *Visita Alpehran 1736-40,* p. 523.
14. *AAM, (Segr.), Visita Alpheran 1744-51,* 649r.
15. *AAM, (Segr.), Visita Alpheran 1758-60* II, 29r.
16. Idem.

DREAMLAND

are the most popular mattresses in Malta offering you the best in confort and quality materials.

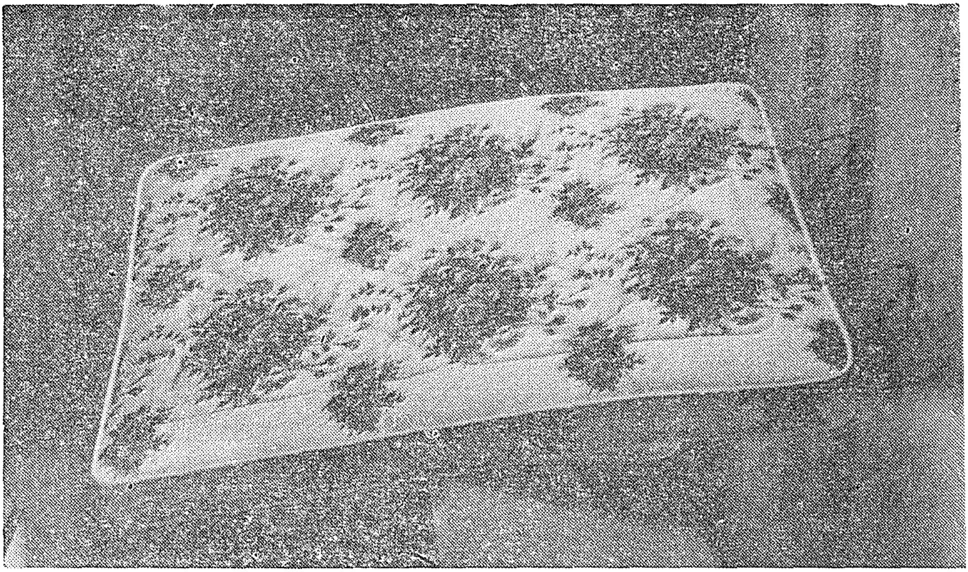

DREAMLAND-
the Hall-mark of fine mattresses.
DREAMLAND-
an investment of a life time.
DREAMLAND-
the modern word for mattresses.

DREAMLAND BEDDING CO. LTD.
ST. LAWRENCE STREET,
BIRKIRKARA.
TEL. 40345

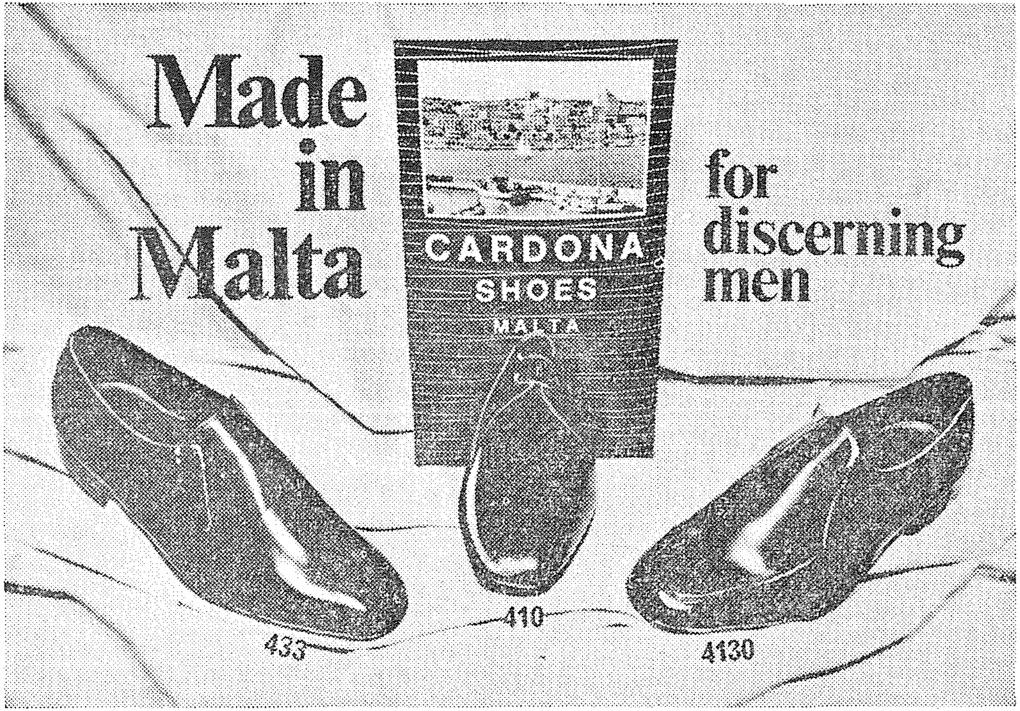
Made in Malta
CARDONA
SHOES
MALTA
for discerning men
433
410
4130

TAGĦMIR TAL-KNISJA

Kif ġa għidt qabel, Mons Dusina sab il-knisja fqajjra u nieqsa minn kull ma kien neċessarju għaliha (17). Biss din is-sitwazzjoni donna bdiet tirranġa xi ftit ruħha mal-bidu tas-seklu sbatax. Għal issa ngħid xi ħaġa dwar it-tagħmir tagħha, aktar tard wieħed jiddeskrivi l-legati li ġew imħollija lil din il-knisja.

L-isqof Gargallo, li żar il-knisja fit-2 ta' Diżembru, 1601, jgħidilna li kien hemm kwadru fuq l-artal u l-knisja kellha kull ma jinħtieġ barra l-gandlieri u allura ordna lil Dun Filippu Borg, li kien kappillan ta' Birkirkara, biex jieħu ħsieb jipprovdi dawn il-gandlieri (18). Għandna nifhmu li Dun Filippu wettaq din l-ordni. Di fatti l-isqof Cagliares fil-Viżta tal-1615 ma jgħid xejn dwar dan, anzi l-istess isqof osserva li issa l-artal kellu ventartal li kien fih l-arma ta' l-isqof Gargallo kif ukoll ta' Dun Filippu (19). Dan, x'aktarx allura, li kien għamel dan il-ventartal minn butu fi żmien l-isqof Gargallo. Cagliares fl-istess Viżta jgħid li l-knisja kienet miżmuma tajjeb, ftit qabel kienu għadhom kemm bajduha; biss tlett snin wara, fl-1619, gerger li l-artal kellu bżonn tat-tiswija u kienet nieqsa minn dak li kien meħtieġ biex titqaddes il-quddiesa. Allura ordna biex jieħdu ħsiebha li jsir dak kollu li kien neċessarju (20).

L-isqof Balaguer fis-sena 1637 sab li fuq l-artal, barra tvalja waħda, kien hemm żewġ gandlieri ta' l-injam — tgħid dawn kien għamilhom Dun Flipp? — u ventartal quddiemu. Quddiem l-istess artal kien hemm lampier. L-artal ma kellux bradella ta' l-injam u l-art tal-knisja kienet iċċangata bil-ġebel. Osserva wkoll li l-kwadru ta' l-artal kien antik ħafna. Mid-dehra l-Isqof ma kienx kuntent b'dak li sab u ordna lil Gio. Maria Gilestri, li kellu l-obbligu li jieħu ħsieb il-knisja, biex jipprovdiha b'dak kollu li kien neċessarju fi żmien ħmistax-il ġurnata; barra minn hekk kellu jibdel il-kwadru li kien hemm u jagħmel ieħor ġdid, waqt li jieħu ħsieb jagħmel serratura tal-ħadid u jiftaħ tieqa ċkejkna fil-bieb tal-knisja (21).

Naħseb li Gio. Maria Gilestri wettaq l-ordni li rċieva dwar il-kwadru, għaliex fil-Viżta tal-1659 insibu li l-knisja kellha kwadru ġdid li kien jippreżenta lil San Pawl fil-parti ta' fuq u fil-parti t'isfel kien hemm il-qaddisin San Krispin u San Krispinjanu (22). Kif daħlu fil-kwadru l-ġdid dawn iż-żewġ qaddisin hu ftit diffiċli biex tgħid. Dawn huma l-qaddisin patruni ta' min jaħdem fil-ġild, speċjalment ta' l-iskrapan. Id-devozzjoni lejhom ġa

17. *AAM, (Segr.), Visita Dusina A*, p. 100.
18. *AAM, (Segr.), Visita Gargallo 1588-1602*, 216r.
19. *AAM, (Segr.), Visita Cagliares 1615*, 130v.
20. *AAM, (Segr.) Visita Cagliares 1618*, 40r.
21. *AAM, (Segr.), Visita Balaguer 1635-37A*, 240v.
22. *AAM, (Segr.), Visita Balaguer 1656-59*, 163r.

kienet tinsab hawn Malta fi żmien meta saret din il-Viżta. F'San Pawl tal-Belt kellhom il-kwadru tagħhom. Forsi Gilestri kien skarpan, jew ġie mgħejjun minn xi skarpan jew nies li jaħdmu fil-ġild biex seta jwettaq l-ordni li tah l-Isqof fis-sena 1637. Mill-Viżta tas-sena 1679, jirriżulta li l-figura ta' San Pawl f'dan il-kwadru kienet turi lil qaddis waqt il-konversjoni tiegħu. Dan il-kwadru kien impitter fuq it-tila u kien qiegħed fi gwarniċ miżbugħ iswed (23). L-aħħar darba li jissemmew San Krispin u San Krispinjanu fid-deskrizzjoni tal-kwadru hi fis-sena 1679 (24), fil-Viżti ta' wara din is-sena, meta jsir xi aċċenn għall-kwadru titulari jingħad sempliċiment li kien jirrappreżenta l-konverżjoni ta' San Pawl (25). B'dan kollu wieħed ma jeskludix li dan il-kwadru ma kienx l-istess wieħed li kien hemm qabel.

Mill-aħħar tas-seklu sbatax 'il quddiem għandna diversi dettalji dwar l-arredament tal-knisja. Fil-Viżta tas-sena 1687, l-isqof Cocco Palmieri innota li l-artal ma kellux karti tal-glorja, għaldaqstant ordna li dawn kellhom isiru, u ried ukoll li l-knisja kellha tiġi mogħnija b'żewġ gandlieri oħra u b'kurċifiss deċenti li kellu jkollu fuqu l-figura ta' Kristu msallab. Il-lampier mid-dehra kien sparixxa, għaliex il-lampa li kien hemm quddiem l-artal ma kellhiex wieħed. L-Isqof allura ordna li kellu jsir wieħed biex fih titpoġġa din il-lampa (26). Imma dawn l-ordnijiet sas-sena 1693 kienu għadhom ma twettqux, għax fil-Viżta ta' dik is-sena l-istess Isqof reġa ġedded dak li kien ordna fil-Viżta ta' qabel (27).

Mid-dehra l-affarijiet bdew jirranġaw xi ftit, ta' 'l anqas fis-sena 1699 il-lampier kien hemm u l-isqof Cocco Palmieri kemm f'din il-Viżta (28) kif ukoll f'dik tas-sena 1709 jgħid li l-knisja kienet miżmuma tajjeb (29). L-isqof Gori Mancini fis-sena 1723 innota ftit tat-traskuraġni u ried li l-mejda ta' l-artal tiġi miksija bl-injam, waqt li reġa tenna l-ordni biex isiru l-karti tal-glorja (30). Għalkemm kienet nieqsa minn dawn il-ħwejjeġ, l-atti ta' l-aħħar Viżta li semmejt, jgħidulna li l-knisja kienet mogħnija b'kalċi u patena kif ukoll xi abiti sagri li kienu jinqaflu f'armarju tal-injam li kien jinżamm fl-istess knisja (31).

L-ordni ta' l-isqof Gori Mancini biex jiksu l-mejda ta' l-artal bl-injam ġiet imwettqa kif jidher mill-Viżta tas-sena 1729 (32), waqt li t-tagħmir tal-

23. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Molina 1678-80*, 393r.
24. Idem.
25. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Cocco Palmieri 1685-87*, paġni mhux numerati; *AAM*, (*Segr.*), *Visita Cocco Palmieri 1692 (-93)*, 80v; *AAM*, (*Segr.*), *Visita Cocco Palmieri 1699-1700*, 273v; *AAM*, (*Segr.*), *Visita Gori Mancini 1722-23*, 260v, u oħrajn.
26. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Cocco Palmieri 1685-87*, paġni mhux numerati.
27. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Cocco Palmieri 1692 (-93)*, 80v.
28. *AMM*, (*Segr.*), *Visita Cocco Palmieri 1699-1700*. 273v.
29. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Cocco Palmieri 1708-10*, paġni mhux numerati.
30. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Gori Mancini 1722-23*, 260v.
31. Idem.
32. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Alpheran 1728-29*, 707r.

The house for
Ladies, Gents &
Children's Wear

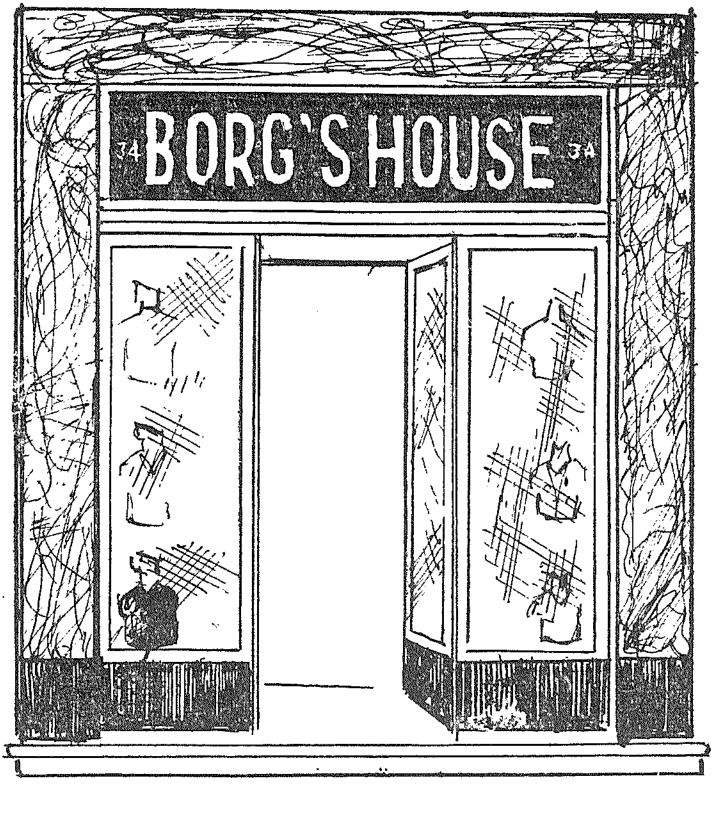

34, HIGH STREET, B'KARA.

Tel. 40023

EVERY SORE THROAT NEEDS . . .

Strepsils

ANTISEPTIC LOZENGES

- *Safe*
- *Effective*
- *Quick-acting*
- *Pleasant-tasting*

CONTAIN NEITHER ANTIBIOTICS NOR LOCAL ANAESTHETIC

From all Chemists A Boots PRODUCT

LOCAL DISTRIBUTORS

KEMIMPORT LTD.

20, KINGSWAY, VALLETTA.

TEL. 29310

FALZON SERVICE STATION LTD.

NAXXAR ROAD, B'KARA.

Tel: 42763

SOLE AGENTS FOR

Sonnenschein

GERMAN BATTERIES
DRY CHARGE

knisja bil-mod il-mod donnu li baqa' jiżdied, in fatti, l-isqof Alpheran de Bussan fit-tielet Viżta tiegħu tas-sena 1747, jgħid li l-knisja kellha xi missalli (33). Biss billi l-patena tal-kalċi kienet tal-bronż indurat, fis-sena 1758, l-isqof Rull ħass li din ma kienitx tixraq għal quddiesa u ordna li ma kellhiex tintuża iżjed waqt li kellha ssir oħra tal-fidda ndurata (34). L-isqof Labini, fis-sena 1781, jgħid li kien sab din il-patena tal-fidda kif kien ġie ordnat li kellha ssir fil-Viżta ta' qabel, barra minn hekk, l-istess Isqof jgħidilna li l-knisja kienet provduta b'abiti sagri biżżejjed għas-servizz ta' l-artal (35). Għalkemm fil-Viżti ta' wara, l-istess Isqof gerger xi ftit dwar dawn (36), b'dan kollu fl-aħħar Viżta li għamel fis-seklu tmintax jidher li kien kuntent għax sabha nadifa u mogħnija b'mod suffiċjenti b'dak kollu li kellha bżonn (37).

LEGATI MHOLLIJA LILL-KNISJA TA' SAN PAWL

Fis-sena 1575, il-knisja ta' San Pawl ma kellha l-ebda renti minn imkien, l-unika ħaġa ta' konfort dak iż-żmien kienet li ċertu Pietru Mifsud, nhar il-festa ta' San Pawl, kien jieħu ħsieb biex isiru l-Vespri u quddiesa, u dan frott tad-devozzjoni tiegħu (38). Sas-sena 1601, il-knisja kienet għadha kważi fl-istess stat li għadna kemm rajna, bl-ebda renti fissi, biss Antinio Gilestri, minn Birkirkara, barra li kien qed ikompli dak li Pietru Mifsud ġa kien beda, żied ukoll xi ħwejjeġ oħra. L-isqof Gargallo, f'dik is-sena, jgħidilna li Gilestri kien qed jieħu ħsieb li jitqaddsu quddisiet oħra ma tul is-sena kif ukoll kien qed jixgħel il-lampier kull nhar ta' Sibt. L-eżempju tiegħu mid-dehra ħajjar lill-ħaddieħor ukoll għax dawn bdew jixgħelu l-lampier anke fi ġranet oħra tal-ġimgħa barra s-Sibt kif ukoll bdew jipprovdu l-knisja b'dak li jkollha bżonn (39)

Antonio Gilestri, li kif rajna tul ħajtu kien jieħu ħsieb il-knisja mhux ħażin, ħaseb biex dak li kien beda ma jispiċċax wara mewtu imma jibqa' jseħħ għal dejjem. In fatti, Gio. Batt. Gilestri, bin Antonio (40), fis-sena 1615, jingħad li kellu piż fuq xi djar li kien hemm quddiem il-knisja ta' San Pawl, biex iħallas ħalli jsiru l-Primi Vespri kantati u quddiesa nhar

33. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Alpheran 1744-51*, 649v.
34. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Rull 1758-60 II*, 29r.
35. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Labini 1781*, 259v.
36. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Labini 1789-90*, 123v; *AAM*, (*Segr.*), *Visita Labini 1791-92*, 112r.
37. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Labini 1793-98*, 93r. L-Isqof żar il-knisja nhar l-20 ta' Jannar 1798.
38. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Dusina A*, p. 100.
39. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Gargallo 1588-1602*, 216r.
40. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Balaguer 1656-59*, 163r.

il-festa tal-konversjoni ta' San Pawl u biex jinxteghel il-lampier kull nhar ta' Sibt u fil-festi ta' ma' tul is-sena. Barra minn dan kellu jservi l-knisja msemmija f'kull ma' jkollha bżonn (41). Dan il-piż, skond ma jgħidu l-atti tal-Viżta tas-sena 1659, kien ħallieh Antonio Gilestri u kien ġie rreġistrat fl-atti tan-Nutar Gio. Domenico de Bono, għalkemm id-data ta' dawn l-atti ma hix mogħtija (42).

Barra dan il-legat imħolli mill-familja Gilestri jirriżulta li fil-bidu tas-seklu sbatax, Karkariż ieħor, Bartolomew Borg, ħa ħsieb iforni l-knisja b'legat ieħor. Ried li titqaddes fiha quddiesa darba fix-xahar u biex dan jibqa' jseħħ għal dejjem, ipoteka għalqa tiegħu li jienu jgħidula "Tal-Haric" (43) jew "Ta' Herri" (44) li kienet tinsab f'Birkirkara stess fl-inħawi "Tal-Hriereb" (45) jew "Misraħ il-Għargħar" (46). Dan kollu ġie rreġistrat fl-atti tan-Nutar Ferdinandu Zarb nhar l-14 t'Awissu, 1611 (47).

Dawn kienu l-uniċi żewġ legati li bihom ġiet mogħnija l-knisja sa tmiem is-seklu tmintax u minn żmien l-Isqof Cagliares sa żmien l-Isqof Labini dejjem insibu li ġew imwettqa, għalkemm kultant xi isqfijiet innutaw xi dewmien fit-twettieq ta' ordnijiet li kienu jagħtu dwar il-ħtiġijiet tal-knisja li suppost kellhom jiġu mwettqa minn min kien jippossiedi il-korp bini li kienet ħalliet il-familja Gilestri.

Hekk, għalkemm minn din l-ewwel knisja dedikata lil San Pawl fil-Wied ta' pajjiżna kważi ma fadlilna xejn (48), dawn l-erba' kelmiet ippruvaw jeżaminaw fil-qosor dak li jgħidulna l-Viżti Pastorali li fihom tissemma din il-knisja u jagħtu xi tagħrif dwar il-ħajja ta' waħda mill-ħafna knejjes żgħar tagħna, li damet tgħix sas-sena 1852 meta bdiet tinbena l-knisja li hemm illum.

---

41. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Cagliares 1615*, 130v.
42. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Balaguer 1656-59*, 163r.
43. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Cagliares 1615*, 130v.
44. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Gori Mancini 1722-23*, 260v.
45. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Cagliares 1615*, 130v.
46. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Pontremoli 1634*, 144r.
47. *AAM*, (*Segr.*), *Visita Balaguer 1656-59*, 163r.
48. Fadal xi ħaġa li tfakkarna fiha, jiġifieri s-salib imsemmi fin-nota 5.

Quality that Lasts

Manufacturers of:
Shirts and Ties
etc.

Smart Shirt Manufacturing Co.

Smart Factory, Naxxar Road,
Balzan - Malta **Phone: 42728**

MALTA WHOLESALE DRUG CO. LTD.

168, Christopher Street,

Valletta.

IMPORTERS AND WHOLESALERS

for

Aspro Nicholas Ltd.

Johnson & Johnson Ltd.

Cheesebrough Ponds Ltd.

Rimmel Ltd.

Stirling Drug Co. Ltd.

I. C. I. Pharmaceutical Division

Xi tagħrif dwar il-knisja li hemm il-lum

Rev J. Vella

BINI. Il-għan tal-knisja l-ġdida, kif kiteb Dun Ġużepp Zammit (Brighella) fl-irħama-tifkira, li tinsab fuq il-bieb tal-faċċata, kien biex ikabbru d-devozzjoni u għall-kumdità tal-fidili. Għalhekk in-nies ta' l-inħawi ħasbu biex jiġbru l-flus meħtieġa, waqqgħu l-qadima u fuq pjanta tal-Perit Ġużepp Bonavia, mill-Belt, tqiegħdet l-ewwel ġebla fl-4 ta' Ġunju, 1852. Tlestiet f'sentejn u fit-8 ta' Ġunju, 1854 l-Ex-Prepostu tal-Kolleġġjata ta' Birkirkara, Mons. Ġużeppi Debono bierek il-knisja l-ġdida.

DESKRIZZJONI. Il-faċċata, għolja xi 40 pied u 30 wiesgħa, għandha quddiemha zuntier, iċċangat b'madum griż (1930) u mdawwar b'ornament tal-ħadid. Fin-nofs, fejn hemm tliet tarġiet, kien hemm ukoll rixtellu tal-ħadid. Mal-kantunieri hemm żewġ brazzi li dari kellhom fanal biex idawwlu ż-żewġ toroq. Illum żewġ pilastri bil-lampi ta' l-elettriku mgħottija b'żewġ globi kbar, idawwlu z-zuntier fil-għaxija. Dawn saru mill-Gvern fl-1957.

Fuq il-blata tal-bieb insibu rħama b'iskrizzjoni bit-Taljan li bil-Malti tgħid hekk:

> Ir-Rev.mu Ill.mu Fra Ferdinandu Mattei, Isqof u Arċisqof ta' Malta, jagħti 40 jum indulġenza lil min jgħid Pater u Ave quddiem l-istatwa ta' San Pawl Appostlu. Digriet 12 ta' Novembru 1814.

Din l-istatwa, li llum tinsab f'nofs u fuq iċ-ċinta tal-faċċata, hija tal-ġebel u għolja xi 6 piedi. Qabel kienet fuq kolonna għolja bl-iskrizzjoni li semmejna, iżżejjen il-pjazza ċkejkna li kien hemm quddiem l-knisja f'dak iż-żmien

Bejn l-ewwel kwarniċa u l-blata tal-bieb, fuq skultura ħelwa ħafna, hemm l-irħama-tifkira tal-bini tal-knisja, li fuqha diġa' tkellimna. Imbagħad, hemm arkata li aktarx ġiet magħluqa fis-sena 1891, biex jitqiegħed il-kwadrant ta' l-arloġġ, li sal-1928 kien ta' l-injam. Il-Prokuratur ta' dak iż-żmien talab lill-Gvern biex flok il-kwadrant ta' l-injam, isir ieħor tal-ħġieġ u jinxtegħel (dawl elettriku) fil-għaxija. It-talba ġiet milqugħa u dan l-arloġġ għadu hemm sallum.

F'nofs kull ħajt laterali hemm prospettiva ta' bieb. F'kull bieb hemm Notice Board (1959-60), xogħol is-sur Karmelo Caruana, mgħallem Karkariż.

In-naħa tal-Wied hemm il-kampnar u n-naħa ta' Triq il-Kbira hemm is-sagristija.

Fuq il-bieb ta' taħt il-kampnar, hemm versi bil-Latin tal-Brighella:

QUAERIS CUR PAULLI HANC VETEREM AMPLICAVIMUS AEDEM:
QUOD POPULI IN PATREM CRESCERE GESTIT AMOR.

mil-Malti:

X'KIEN LI KABBARNA TISTAQSI DAL-MAQDES QADIM MINN TA' PAWLU:
GĦAX L-IMĦABBA TAN-NIES LEJN IL-MISSIER TRID TIŻDIED.

Versi oħra bil-Latin jinsabu fuq il-bieb tas-sagristija:

AEDES SUM PAULLI QUAMVIS EGO PARVULA SURGAM
SUM NIMIS ET TANTI NOMINE MAGNA PATRIS.

bil-Malti:

JIENA TA' PAWLU L-MAQDES GĦALKEMM IMTELLA' FIĊ-ĊOKON
IMMA BIŻŻEJJED KBIR B'ISEM MISSIER HEKK KBIR.

KAMPNAR. Huwa kwadru u għoli xi 30 pied miċ-ċinta tal-bejt sal-balal li hemm fuq il-ballustrat. Titla' għalih minn wara l-istess bieb li jagħti għal barra. Fih ħames qniepen.

L-iktar waħda antika hija l-iżgħar, ta' xi pied u ma għandha l-ebda skrizzjoni fuqha, waqt li oħra daqsha, ta' ħdejha, ġiet maħduma minn Giuliano Cauchi, Bormliż, fis-sena 1893. Għandha fuqha l-istemma ta' San Franġisk t'Assisi u hija mxaqqa. It-tnejn jintużaw ukoll biex jindaqqu l-kwarti ta' l-arloġġ.

Qanpiena oħra ta' xi żewġ piedi, għandha arma fuqha u l-isem Raffaele Testaferrata. Iġġib l-annu 1864. Din kienet ixxaqqet u fis-sena 1924 ġiet imsewwija. Tintuża wkoll biex jindaqqu s-sigħat ta' l-arloġġ.

Il-qanpiena l-kbira, għolja xi 40 pulzier b'dijametru ta' 34, għandha fuqha x-xbiha ta' San Pawl Appostlu. Hija xogħol ta' Giuliano Cauchi u ġġib is-sena 1899. L-iskrizzjoni tgħid: Kleru, poplu u Dun Franġisk Cassar għenu biex issir din il-qanpiena għall-glorja t'Alla.

Din tindaqq fil-festi u tintuża wkoll biex jindaqqu kuljum, b'makkinarju apposta li hemm fl-arloġġ — Il-Pater Noster, it-Tmienja, Nofs in-nhar, -lAve Marija, Siegħa lejl u ta' l-Imwiet.

Hemm oħra, ta' xi żewġ piedi, li hija wkoll ta' Giuliano Cauchi. Din kienet tal-Knisja l-Qadima u għandha fuqha x-xbiha tal-Madonna bil-Bambin. Fi żmien il-gwerra (1939-44) il-Gvern kien ħadha biex idoqq biha s-sinjal tar-Raiders Passed. Meta taha lura lill-Viċi-Prokuratur, tahielu mxaqqa. Dan ma ridhiex. Il-Gvern tah oħra u l-Viċi-Prokuratur ta l-imxaqqa lill-knisja ta' San Pawl. Is-Sur Espedito Micallef ħaseb malajr biex isewwiha u jużaha għall-quddies.

L-ARLOĠĠ. Huwa xogħol ta' preċiżjoni kbira tas-Sur Mikelanġ Sapiano, arluġġar magħruf minn Ħal-Luqa. Sar fis-sena 1891 mill-ġbir tan-nies. Jinsab f'kamra taħt il-kampnar. Jaħdem bil-pendlu u jħaddem il-minutieri taż-żewġ kwadranti — dak li hemm fil-faċċata li tagħti għall-Wied u l-ieħor ta' fuq il-bieb tal-knisja. Rigward id-daqq tal-ħin diġa' tkellimna, meta għidna fuq il-qniepen.

MINN ĠEWWA. Minn wara l-ħajt tal-faċċata sal-fond ta' l-arzella, il-knisja hija twila 40 pied (10 il-presbiterju) u wiesgħa 20. Kienet lixxa għal kollox, b'żewġ niċeċ twal sa l-art — waħda kull naħa tal-bieb u f'nofs kull ħajt laterali kien hemm bieb — wieħed jagħti għat-Triq il-Kbira u l-ieħor għall-Wied bi tliet tarġiet. L-għamla tas-saqaf hija troll b'żewġ twieqi rettangolari.

Fuq il-presbiterju, l-artal kien kollu tal-ġebel u fil-ġnub tiegħu żewġ bibien. Fuq wieħed hemm din l-iskrizzjoni bil-Latin (Brighella):

QUAE TE EVICIT IAM GRATIA DIVA FURENTEM
NOS EA PECCANTES FAC QUOQUE PAULLE, DOMET.

bil-Malti:

ĦAJR DAK IS-SEMA LI REBĦEK IMDAGĦDAGĦ BIL-QILLA
AGĦMEL LI JRAŻŻAN UKOLL LILNA, O PAWLU, MID-DNUB.

Fuq l-ieħor hemm dawn il-versi, ukoll tal-Brighella:

QUAE TU NOS DOCUISTI AETERNAE VERBA SALUTIS
FAC NE UNQUAM NOSTRO PECTORE, PAULLE, CADANT.

bil-Malti:

KLIEMEK LI BIHOM GĦALLIMTNA MAS-SAĦĦA TA' DEJJEM
AGĦMEL, O PAWLU, LI QATT, QATT MA JAQGĦULNA
MILL-QALB.

TIBDIL. Sar ħafna tibdil fil-bini minn ġewwa. Jingħad, li meta l-Gvern ried ineħħi l-parapetti li bihom il-Wied kien mimli, imħabba l-ilma tax-xita li jgħaddi mit-triq, il-Prokuratur tal-knisja kellu ineħħi t-tliet tarġiet tal-bieb li kien jagħti għall-istess triq. Għalhekk iż-żewġ bibien tal-ġenb ġew magħluqa, saru ż-żewġ arkati li hemm illum u taħthom għamlu żewġ artali. Il-mensa hija ġebla sħiħa ta' xi 10 pulzieri ħxuna, waqt li l-iskannell sar ta' l-irħam mill-marmista Franġisku Psaila. Fuq l-artal tal-lemin, fuq niċċa ovali ta' l-irħam, tpoġġiet ġo gwarniċa minquxa fil-ġebel, il-pittura tal-qaddisin martri skulturi — l-erba Koronati u fuq ix-xellug, il-pittura tal-Madonna ta' Pompej. It-tnejn huma xogħol tal-magħruf Ġużeppi Calì, mill-Belt.

In-niċċa ovali għamlet żmien vojta, imbagħad kien hemm statwa ċkejkna tar-ras maqtugħa ta' San Pawl, imbagħad statwa tal-Bambin fuq Blata, li titpoġġa fuq l-artal fiż-żmien il-Milied, u dan l-aħħar kien hemm relikwarju ċkejken.

L-Arċisqof Mons. M. Gonzi, fil-Pastorali tas-sena 1968, ordna li dawn l-artali jiġu mneħħija biex il-knisja tieħu ftit tal-wisgħa. Tneħħew fis-sena 1969. Fil-vojt ta' wieħed tpoġġa il-konfessinarju, donazzjoni tas-sinjura Bernardetta Fenech Cefai. Ħadmu s-Sur Ġużeppi Gauci fuq id-disinn tad-dekoratur karkariż, Ġużeppi Muscat.

Fil-vojt ta' l-ieħor ser titpoġġa l-istatwa titulari fil-ġranet tal-festa flok bejn il-kolonna u n-niċċa ta' San Ġużepp fejn kienet titqiegħed qabel.

1893-8 (?) Bejn dawn is-snin Dun Karm Sarè, qassis Għawdxi u li kien joqgħod hawn Birkirkara, ġabar il-flus minn għand il-familji biex isir il-paviment ta' l-irħam tal-Presbiterju. Dan għamlu ħuh — il-marmista Ġianni Sarè.

Wara, tant biex jikkonservaw il-kolonni korinti li kien hemm fil-kappellun tal-Kurċifiss tal-Knisja l-Qadima, kif ukoll biex iżejnu l-presbiterju tal-knisja ta' San Pawl, is-sinjuri Francesco Falzon u Ġużeppi Scerri, irranġaw l-arzella u poġġew il-kolonni li semmejna, bil-bażijiet tagħhom fuq il-presbiterju fejn għadhom sal-lum.

IL-PAVIMENT. Dan kien tal-franka u fil-1906, Karmelo Pirotta, għadu ħaj, kien ġie mqabbad minn Ġużeppi Farrugia, biex jiċċanga l-art tal-knisja. Dan il-madum għadu jservi sallum.

1922-24. F'dawn is-snin ġew imħaffra n-niċeċ li hemm mal-ħitan tal-knisja, biex fihom jagħmlu statwi flok l-inkwatri li kien hemm. Flok l-istatwa tad-Duluri (1961) kien hemm San Korrado (1923) spejjeż tas-Sur Tonin Gauci u l-knisja; fl-oħra hemm il-Qalb ta' Ġesù, statwa mogħtija mis-Soċjetà "Unione Eleniana", fis-sena 1922 bil-kundizzjoni li titpoġġa fuq it-tribuna fil-Festa tal-Qalb ta' Ġesù tal-Parroċċa. Fuq in-naħa l-oħra hemm Santa Rita (1923) u San Ġużepp bil-Bambin (1924). Kollha xogħol ta' l-istatwarju Karmelo Galea mill-Ħamrun.

L-ARTAL MAĠĠUR. Ma nafux meta, l-artal, tal-ġebel għamlulu l-prima u s-sekonda ta' l-irħam. It-tabernaklu kien ukoll ta' l-irħam b'xi 8 pulzieri għola mill-prima. Fuq ġewwa kien ta' l-injam u

Il-Kwadru Titulari

ara pagna 19

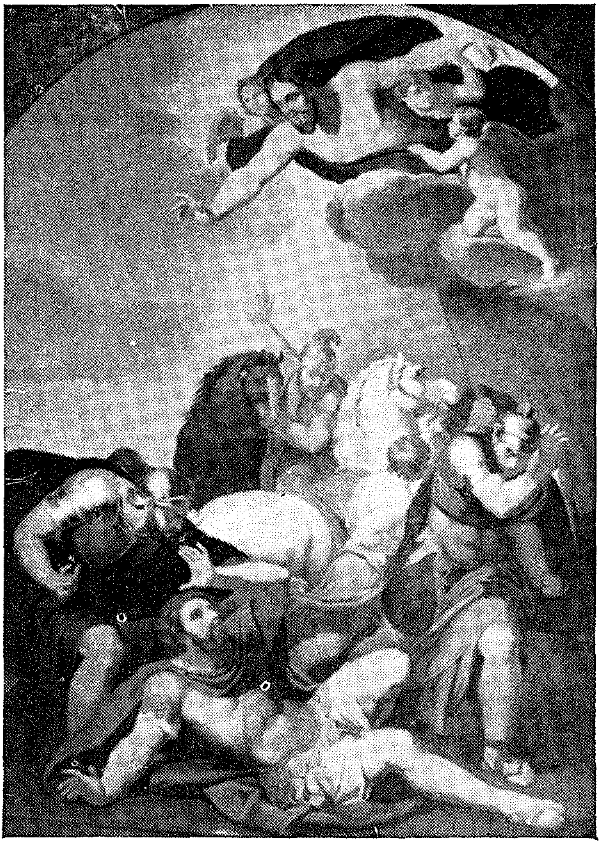

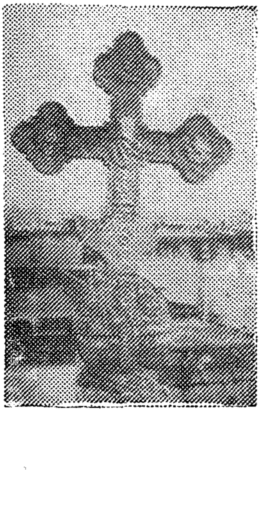

Is-Salib li hemm fuq ic-cinta tal-bejt tal-Knisja

Ara pagni: 3 n. 5 u 8 n. 48

Il-Martirju
ta'
San Pawl
Pittura:
Profs.
G. BRIFFA
ara pag. 19

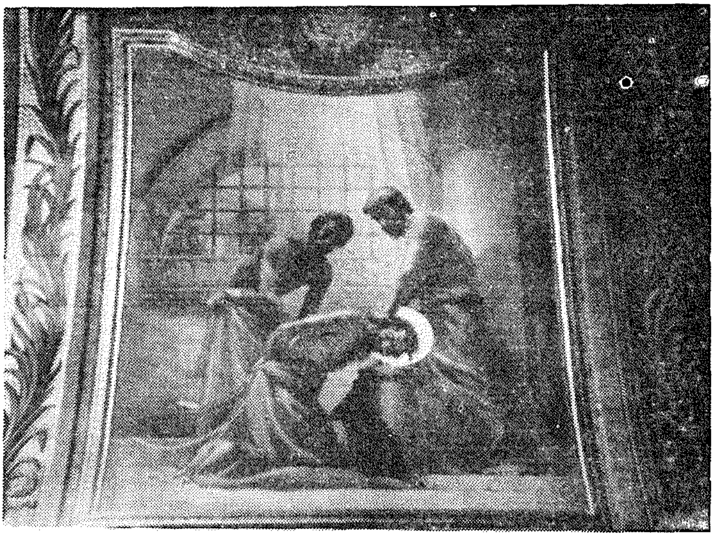

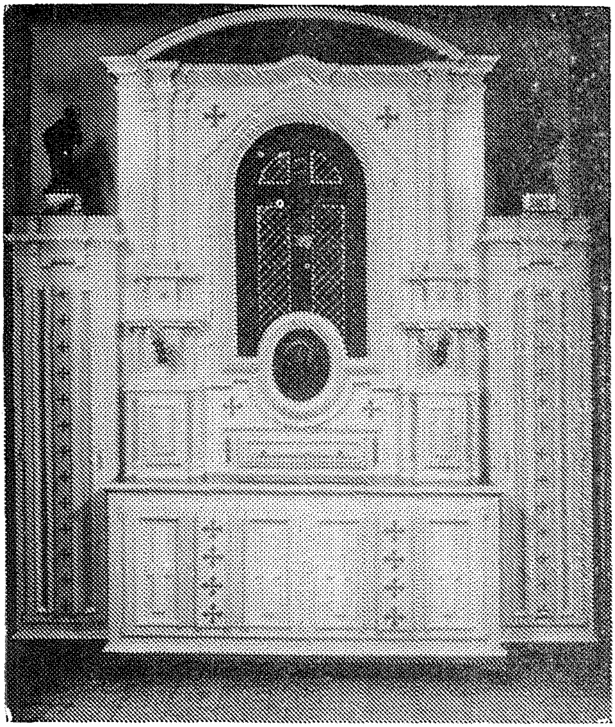

Disinn u Xoghol
CARMELO CARUANA
Pittura: Duluri
Profs. G. BRIFFA
ara pag. 25

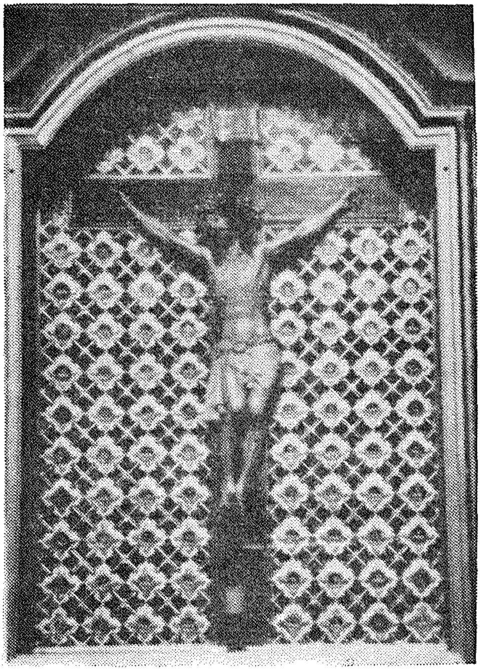

Kurcifiss b' Relikwarju
Xoghol: CARMELO CARUANA ara pag. 21

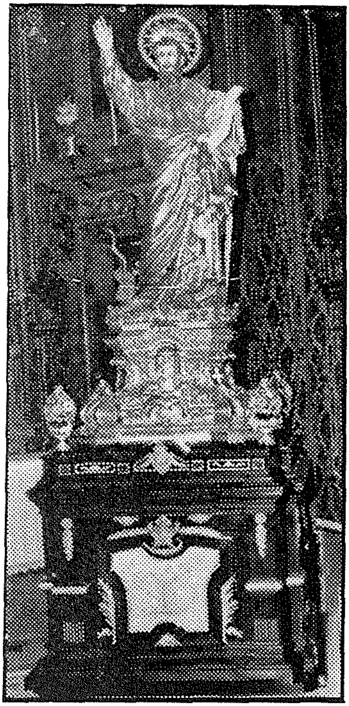

Statwa Titulari ara pag. 20

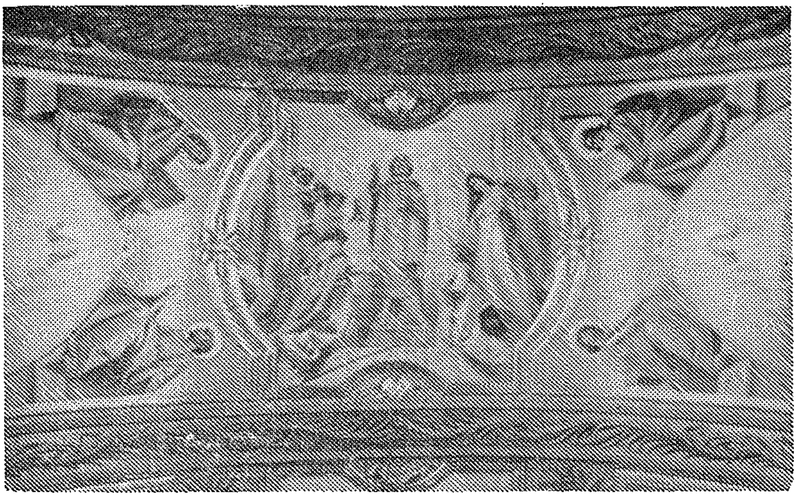

Pittura tas-saqaf [Taqsima tan-nofs] Profs. G. BRIFFA ara pag. 19

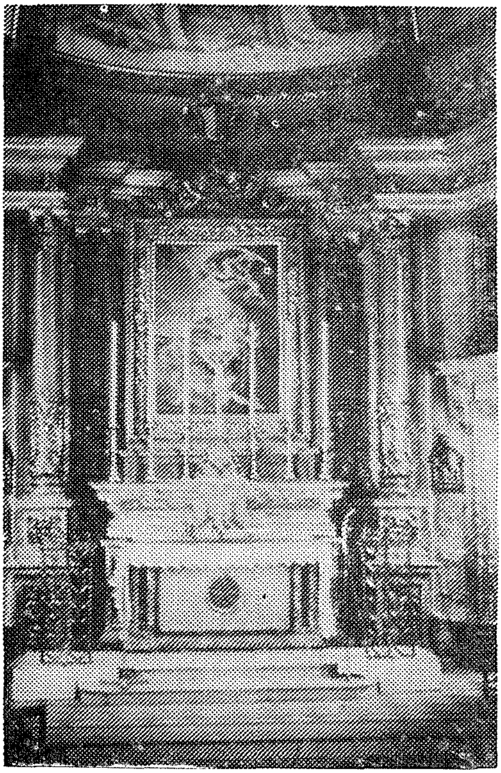

L-ARTAL MAGGUR
ara pagni 12 u 17

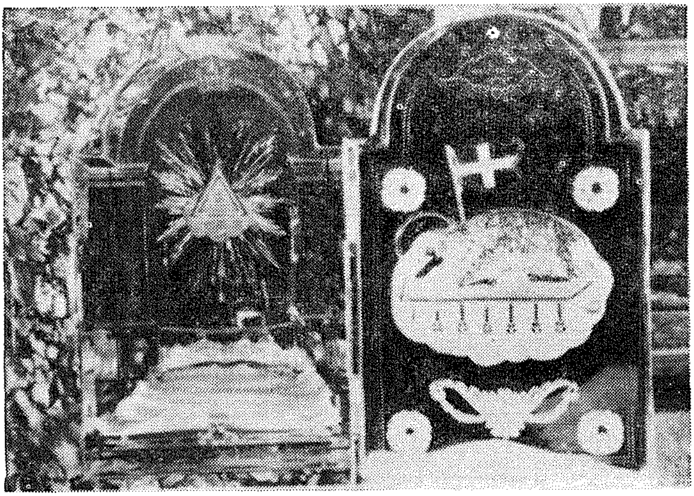

It-Tabernaklu
il-gdid tal-fidda
Xoghol
Guzeppi Pirotta
Naxxar
ara pag. 17

ddekorat bid-drapp.

Fil-21 ta' Diċembru 1935, il-Prep. Dr. Ġużeppi Sammut għamel rikors lill-Arċisqof Dom Mauro Caruana li fih dawn il-punti prinċipali:

1. il-mejta Margherita Sammut ħalliet lill-knisja ta' San Pawl, is-somma ta' £50 biex issir opra fiha, li tkun tiswa għall-istess knisja u għall-kongregazzjoni tal-Qalb ta' Ġesù.
2. l-artal maġġur ta' l-istess knisja jinsab fi stat ħażin — nofsu rħam u nofsu ġebel u b'tabernaklu xejn ma jaqbel mad-disinn ta' l-artal.
3. talab biex bil-flus isir l-artal ta' l-irħam fuq id-disinn li hemm u li jaħdmu l-marmista Antonio Galea bl-ispiża stmata minnu £47.

Ix-xogħol kien lest għall-festa ta' San Pawl tal-1937, mill-istess mgħallem; fis-sena 1943 tpoġġa s-salib tal-bronz f'nofs il-faċċata ta' l-artal (xogħol l-artist fonditur karkariż, Vincenzo Sammut) u s-sena l-oħra saret l-irħama tan-nofs fit-tarġa ta' fuq flimkien ma' l-irħam ta' taħt it-taraġ tal-Prebiterju.

Iż-żewġ ambonijiet tal-ferro battuto saru fuq disinn tal-Professur Ġużeppi Briffa, mill-ħaddied Fortunato Mercieca, min-Naxxar. Wieħed minnhom huwa donazzjoni tas-sinjurina Gulina Sciberras. Iżżanżnu fl-ewwel Ħadd ta' l-Avvent 1969 — il-bidu tal-quddies bir-rit il-ġdid.

IT-TABERNAKLU. Il-kaxxa ta' ġewwa u t-tiratur tat-tabernaklu ta' l-irħam li sar fl-1937, saru tar-ram mis-Sur Vinċenz Sammut. Waqt li l-bieba ħadimha l-arġentier Antonio Attard mill-Belt fl-istess sena. Id-disinn barokk huwa tas-Sur Ġużeppi Muscat. Minn barra hija tal-fidda u mmartellata. Minn ġewwa hija tar-ram b'salib bir-raġġi fuq is-sħab (arġentat).

Fis-sena 1969, il-Prokuratur preżenti Kan. Knnt. Vinċenz Ciappara, fil-ġranet ta' l-eżerċizju tar-Randan, ħeġġeġ lin-nies biex jikkontribwixxu ġeneróżament, ħalli fis-sena 1970, nagħtu rigal lil Ġesù, talli ilu jżejjen bil-preżenza tiegħu ekwaristika 'l din il-knisja ħamsin sena, billi nagħmlulu tabernaklu tal-fidda. Bis-somma li nġabret flimkien ma' l-alejnazzjoni awtorizzata ta' xi wegħdi, mhux biss inħadem it-tabernaklu mis-Sur Ġużeppi Pirotta, arġentier magħruf għal dan ix-xogħol, imma nxtraw ukoll l-kaxxa ta' l-ostja ta' l-espożizzjoni u żewġ pisdijiet kbar tal-fidda. Ix-xogħol tat-tabernaklu huwa sabiħ ħafna. Fil-faċċata ta' ġewwa, bejn żewġ pilastri ċċiżellati u l-arkitrav tal-fidda, hemm is-simbolu tal-Missier Etern. Fuq il-bieba minn ġewwa hemm il-Ħaruf fuq il-ktieb u hemm skrizzjoni żgħira li tgħid: Lill-Ġesù Ostja — 1970.

Fuq barra baqa' l-istess disinn tas-Sur Ġużeppi Muscat, il-kalċi bl-ostja fuqu, b'disin irqieq idur mal-bieba kollha (1937).

It-Tabernaklu tqiegħed f'postu fit-8 ta' Ottubru 1969. Wara li l-Prokuratur irringrazzja lin-nies tal-ġenerożita' tagħhom, bierek it-tabernaklu u it-trasporta s-sagrament mill-artal iż-żgħir ta' Fatima għall-artal maġġur. Intqal ir-rużarju u ngħatat il-Benedizzjoni sagramentali.

Pisdi, ħelu ħafna u stil modern, b'disinn ta' basket ħobż u taħtu ħuta fissieq tiegħu, ġie mogħti mis-Sur Rosario Micallef (1969).

Il-knisja għandha pisdi ieħor żgħir ħafna. Dan hu tal-fidda. L-għatu u s-sieq għandhom disinn immartellat. Il-plattin tat-tqarbin, maħdum ukoll mis-Sur Pirotta, tagħtu s-sinjorina Gulina Sciberras (1969).

1937-1940. Il-fontijiet ta' l-irħam ta' ħdejn il-bieb tpoġġew mill-marmista Toni Galea fis-sena 1937 u fl-14 ta' Marzu ta' l-istess sena, Patri Samwel Camilleri OFM, bierek il-Via Sagra, xogħol Taljan.

F'dan iż-żmien inħiet id-damask (170 metru) tal-knisja mis-Sur Rosario Micallef mgħejjun mis-sinjorini: Elena Galea, Ċettina Bonnett, Karmena Aquilina u oħrajn. Id-disinji huma tad-dekoratur Ġużeppi Muscat. Id-damask kien lest kollu fis-sena 1940.

Għalhekk il-ħitan tal-knisja kellhom bżonn ta' ranġatura qabel. Taħt it-tmexxija tas-Sur Ġużeppi Sapiano, Emmanuel Gauci, Pawlu Chetcuti u Espedit Micallef, neħħew il-friz ta' taħt, irranġaw il-gwarniċa u n-niċeċ, waqt li s-Sur Ġużeppi Gauci ħadem il-pilastri bil-bażi tagħhom ta' l-injam.

Il-gallerija ta' l-injam kienet baxxa, ftit il-fuq min-niċċa ta' l-Ecce Homo (statwa antika). Biex jitilgħu fil-gallerija kienu jużaw sellum u jgħaddu minn toqba fil-qiegħ tagħha. Din il-gallerija kellha tiġi mgħollija 'l fuq. Sar għalhekk (1939) is-saqaf tal-concrete, infetħet fil-ħajt li jagħti għat-triq il-Kbira, toqba biex aktar 'il quddiem isservi għall-bieb tat-traġ li sar fis-sena 1949 mill-imgħallem Luigi Borg taħt it-tmexxija tal-Perit Rizzo. It-taraġ sar mill-istess nies li jaħdmu b'xejn fil-knisja. L-injam tal-gallerija rranġah is-Sur Ġanni Fenech u l-armonju li kien inxtara fis-sena 1937 reġa' tpoġġa floku.

1942-1944. F'dawn is-snin tal-gwerra is-Sur Ġużeppi Muscat were l-paċenzja u l-arti kollha tiegħu biex iddekora l-arzella bil-kolonni b'kollox. Xogħol tant hu maħdum tajjeb li għadu sabiħ sal-lum. Meta spiċċa mix-xogħol tiegħu, il-marmista Toni Galea għamel iz-zokklatura sewda ta' fuq il-prebiterju.

Billi fl-istess snin kienet inbdiet il-pittura, is-Sur Karmelo Caruana, mgħallem tajjeb fl-injam, beda l-ewwel xogħol tiegħu f'din il-knisja. Qasam bl-injam fi flieli l-arzella u l-volta (troll) tal-knisja. Is-Sur G. Muscat għamel id-dekorazzjonijiet fihom u l-iskrizzjoni li hemm mal-gwarniċa: Prostravit Christus persecutorem ut faceret suae Ecclesiae doctorem. — Kristu tefa'

mal-art lill-persekutur tiegħu biex jagħmlu duttur tal-Knisja tiegħu.

L-anġli li hemm fuq iċ-ċinta ta' l-arzella u d-dekorazzjoni l-oħra saru minn Toni l-mutu mill-Birgu.

IL-PITTURA

IL-KWADRU TITULARI. Kopja tal-Konversjoni ta' San Pawl li hemm fil-Bażilka ta' San Paolo fuor le mura — Ruma. Huwa xogħol dettaljat ħafna tal-pittur Malti mill-Belt, Giuseppe Calleja (sa 1895 kien għadu ċaj).

Żewġ kwadri antiki ħafna jinsabu fi gwarniċ tal-ġebel fuq il-bibien tal-Presbiterju. Wieħed fih il-pittura tat-Trinità Mqaddsa u l-ieħor it-Twelid ta' Ġesù.

IL-PITTURA TAS-SAQAF. Hija tal-Professur Ġużeppi Briffa — Karkariż. Fl-1944 kienet lesta l-arzella li turi l-miġja ta' San Pawl f'Malta.

Tas-saqaf inbdiet fis-sena 1949. Meta tħares 'il ġewwa lejn l-artal, fl-ewwel taqsima fuq ix-xellug tara il-martirju ta' San Pawl, fin-nofs il-glorja tiegħu, u fil-kwadru l-ieħor il-predikazzjoni ta' l-appostlu mill-ħabs.

Fit-taqsima tan-nofs (1952-3) naraw pittura oriġinali li turi lil San Pawl qed iqarben f'Malta. Fuq in-naħa tax-xellug naraw lil San Luqa u lil San Titu u n-naħa l-oħra lil San Aristarku u lil San Titomtju.

Biex saret il-pitturi ta' din it-taqsima, it-twieqi tal-knisja kellhom jiġu rranġati. Qabel kienu rettangolari bit-tieqa fuq barra għat-triq. Is-sinjuri Emmanuel Gauci u Ġanni Muscat, irranġawhom, għamluhom fit-tond minn fuq u saru t-twieqi ġodda fuq ġewwa. (1952).

L-aħħar taqsima li kienet lesta 1956, fiha l-predikazjoni ta' San Pawl fin-nofs, il-fejqan ta' missier San Publiju u l-ordinazzjoni episkopali ta' San Publiju.

Fil-faċċata ta' fuq l-orgni hemm it-tluq ta' l-appostlu minn gżiritna li tlesta fis-sena 1961. Taħt hemm miktub "Esto nobis tutela nostra insidias" Ħarisna mid-deni.

Il-11-il kwdaru ta' l-appostli u evanġelisti li jinsabu mal-gallerija ta' l-orgni saru fis-sena 1968, mill-istess artist.

L-ISTATWA TITULARI. Fis-sena 1930 miet ċertu Ġużeppi Delicata. Dan ħalla £10 lil kull knisja filjali ta' Birkirkara. B'dawn il-flus saret l-ewwel statwa ta' San Pawl, bħal dik tal-Belt, mill-artist Għawdxi, Wistin Camilleri. Il-Prep. Dr. Carmelo Bonnici bierek l-istatwa qabel il-ġranet tal-festa tas-sena 1932.

Din l-istatwa, għalkemm kienet tassew sabiħa, kienet kbira wisq għall-knisja, tant li meta ġew biex jagħmlu l-pedistall u l-bankun raw li kienet ser tasal 'il fuq miċ-ċinta. Għalhekk fis-sena 1951 imbiegħet lill-knisja ta' l-Erwieħ, il-Belt u flokha nxtrat oħra bħalha ta' l-injam imma iżgħar mid-ditta Stuflessen ta' Bolzano. Din kienet lesta mill-induratura għall-festa tas-sena 1952, mid-ditta Bugeja & Sons, Rabat, Malta.

Fit-tnax ta' Jannar 1952, il-Prep. Dr. Emmanuel Vella, bierek l-istatwa l-ġdida fil-Kolleġġjata Bażilka, u ġiet imniżżla għall-knisja tagħha bi pro-proċessjoni flimkien mal-Banda Duke of Connaught.

1953.

Il-pedistall sabiħ huwa xogħol ta' l-imgħallem Karmelo Caruana, l-iskultura ta' Ġużeppi Grima minn Naxxar u l-istatwi żgħar tal-Fidi u Tama tas-Sur G. Dingli — Rabat. Kien lest mill-induratura fis-sena 1953 mill-istess ditta Bugeja & Sons, Rabat, Malta.

Jekk is-Sur Karmelo Caruana wera x'jaf jagħmel fil-pedistall, wera iktar il-ħila tiegħu fix-xogħol tal-bankun li huwa ħadem b'paċenzja kbira. L-iskultura rqieqa hija ta' l-iskultur A. Buhagiar u l-pannewwijiet huma xogħol id-ditta li ħadmet l-istatwa. Dawn juru:

1. In-Nawfraġju ta' S. Pawl
2. Il-Predikazzjoni
3. Il-Magħmudija ta' l-appostlu
4. Il-Konsagrazzjoni ta' S. Publiju

Fuq disinn tas-Sur A. Buhagiar, is-Sur Ġużeppi Pirotta, arġentier min-Naxxar, ħadem l-erba' gastri tal-fidda ta' madwar il-vara. Il-bukketti tal-granutell saru mis-Sur Emmanuele Sciberras mill-Qrendi. Kien lest kollox fis-sena 1958.

STATWI OĦRA. Taħt l-arkata fuq il-konfessinarju hemm il-Madonna ta' Fatima. Din l-istatwa ġiet mogħtija b'wegħda lill-Knisja fis-sena 1950 u saritlha festa f'Novembru ta' l-istess sena. Il-kuruna li għandha fuq rasha hija donazzjoni tas-Sinjorina Elena Galea, xogħol tal-filugranu tad-deheb mis-Sur K. Mizzi. Sas-sena 1964 kienet fuq l-artal li kien hemm qabel.

FLORENA CREME

Il-Creme idejali biex tuzah fix-xitwa daqs kemm fis-sajf.

Idejali ghall-Gilda xotta u bhala protezzjoni mir-rih.

Il-Florena Creme Huwa wkoll make-up base fih innifsu, izommlok il-gilda dejjem ratba, fina u delikata.

Il-Florena Creme Jinkiseb mill-Izpizeriji kollha.

COW & GATE MILK FOOD

Cow & Gate Cereal Food

The Milk Food of Royal Babies

HORLICKS

GHAS-SAHHA

U

ENERGIJA

Agenti: ***P. Gatt & Co. Ltd.***

Tel: 29851

Taħt l-arkata l-oħra hemm relikwarju ta' 100 teka, fuq kurċifiss ta' Spanja. Huwa xogħol sabiħ u mirqum ħafna li sar mis-Sur Karmelo Caruana fis-sena 1963.

Statwa li dari kienet fin-niċċa fejn illum hemm San Pawl, hija ta' San Lawrenz Levita martri. Din hija tax-xema u għamilha l-Kanonku Politi fis-sena 1856. Fit-tuniċella hemm impittra żewġ kwadri żgħar — Il-Lunzjata u l-inkurunazzjoni tal-Madonna. Dan il-Kanonku kien mill-Birgu u kien jiġi hawn Birkirkara għall-velleġġatura.

Statwa oħra li ġiet mogħtija mis-Sinjuri A. Falzon fis-sena 1952 hija Santa Marija Goretti. Xogħol tal-plastika tad-ditta Arte Sacra ta' Ruma.

L-ARMAR TA' L-ARTAL. Fis-sena 1947 inġiebu minn Milan, is-sett tal-gandlieri (prima u sekonda) ta' l-artal maġġur. Huma tal-metal abjad u fihom fil-bażi ta' kull wieħed ix-xbiha ta' San Pawl. Is-salib u l-vażetti huma mill-istess metal u nħadmu mid-ditta Fratelli Bertarelli. L-appostli saru mill-istatwarju Wistin Camilleri 1934 u ġew arġentati fl-istess sena. Il-fjuretti tal-granutell saru minn Emanuele Sciberras tal-Qrendi fis-sena 1958.

Il-Kanopew tal-festa (1961) huwa xogħol is-Sur Vincenzo Borg u s-salib bil-balla hu xogħol tal-filugranu tad-deheb tas-Sur K. Mizzi. L-ostensorju tar-relikwija u l-isfera l-kbira ta' l-Espożizjoni nġiebu mid-ditta Bertarelli fis-sena 1948. L-isfera ngħatat lil-Lega u lill-Knisja mis-Sinjorina Giovanna Falzon. L-apparat tal-festa — pjaneta, kappa, tuniċelli u velumeral inġiebu ukoll minn barra fis-snin 1948-49.

Illum il-knisja għandha wkoll l-istrument u l-Loudspeakers. Wieħed jistaqsi għaliex knisja hekk żgħira għandu jkollha wkoll l-amplifier. Imma meta wieħed jiktakar kemm traffiku jgħaddi mit-toroq ta' madwarha, malajr jaċċerta ruħu li hemm bżonnu. Is-sett Siemes (second hand li kien inxtara fl-1956) ġie mwarrab u floku nxtara ieħor Grampian fis-sena li għaddiet.

FESTI U FUNZJONIJIET

Il-festa titulari kienet u għadha ssir b'sollenità kbira. Dari kien isir it-tiżjin fit-toroq u kien ikun hemm ukoll il-Banda. Il-festa hija popolari ħafna f'Birkirkara u ħafna jattendu f'dawk il-ġranet. Issir il-Ħadd l-iktar viċin tal-25 ta' Jannar.

Kif issir illum: Tridu qabel il-festa bil-quddiesa fil-għaxija. Priedka, Innu u Antifona u Ċelebrazzjoni Ewkaristika. Nhar is-festa quddies kull siegħa u konklużjoni bil-paneġirku fil-quddiesa. Għasar u Quddiesa Kantata mir-Rev. Kapitlu tal-Kolleġġjata-Bażilka. (Digriet — 7. 5. 1969).

Il-festa ta' Santa Rita. Id-devozzjoni lejn din il-qaddisa ilha minn qabel l-istatwa li saret 1923. Dan jidher mill-ewwiegħdi. Il-festa għall-ewwel kienet issir fil-jum tagħha fit-22 ta' Mejju bi priedka filgħaxija u tberik tal-Ward.

Mill-1952 beda jsir it-Tridu qabel u għalhekk il-festa bdiet issir fil-ġimgħa tal-jum tagħha.

FUNZJONIJIET OĦRA. Sakemm saret ir-riforma tal-funzjonijiet tal-Ġimgħa l-Kbira, fil-knisja kienu jsiru f-funzjonijiet bis-sepulkru b'kollox. Mis-sena 1956 issir biss il-quddiesa Vespertina f'Ħamis ix-Xirka.

Is-sepulkru, xogħol li sar minn ħafna fuq disinn tas-Sur G. Muscat inbiegħ lill-knisja l-ġdida tal-Patrijiet Konventwali, Birkirkara fis-sena 1957.

Isiru wkoll it-tmienja ta' Mejju (dari kien isir il-quddies fl-artal tagħha tal-ġenb); Il-festa ta' Fatima (l-aħħar Sibt ta' Ottubru); Id-Duluri fir-Radan u l-Funzjoni ta' ringrazzjament ta' l-aħħar tas-sena.

Il-Kongregazzjoni tal-Qalb ta' Ġesù minn ftit snin wara li twaqqfet bdiet tagħmel fil-knisja dawn il-funzjonijiet:

Il-festa tal-Qalb ta' Ġesù. Sas-sena 1960 kien sir kors ta' eżerċizzi qabel il-festa u nharha kienu jsiru għaxar quddisiet quddiem l-Espost — Adorazzjoni matul il-ġurnata u konklużjoni bl-Att tal-Konsagrazzjoni u Te Deum fil-għaxija.

Mis-sena 1961 beda jsir it-Tridu u Lejlet il-Festa ssir velja fit-tard fil-għaxija. L-għada, il-quddies tas-soltu imma mhux quddiem l-Espost. Fil-għaxija ssir il-konklużjoni bħal ma kienet issir fl-imgħoddi. Bid-digriet tas-7. 5. 69 fil-ġimgħa tal-Festa jsir il-quddies fil-għaxija.

Fil-Granet tal-Karnival issir kuljum siegħa Adorazzjoni bi tpattija għad-dnubiet li jsiru. Bdew isiru mill-istess Kongregazzjoni. Illum ikun hemm ukoll il-Quddiesa Vespertina (Digriet 7. 5 69).

Kull l-ewwel ġimgħa tax-xahar fil-għaxija qabel iċ-ċelebrazzjoni Ewkaristika ikun hemm il-quddiesa.

Fl-ewwel Ġimgħa ta' Jannar issir il-festa tal-Milied bis-solita priedka tradizzjonali tat-tifel.

ĦAJJA PASTORALI. Kull nhar ta' Ħadd kienet issir quddiesa f'din il-knisja. Kienu jqaddsuha saċerdoti differenti — Dun Karm Sare, Dun Franġisk Cassar, Dun Awrelio Borg u oħrajn.

Fl-ewwel Ġimgħa, 9 ta' Settembru 1900 il-Prepostu Alfons Borg, beda l-ewwel Ġimgħat tax-xahar billi qaddes quddiem l-Espost u dam iqaddishom,

BORTEX

Clothing Industry

Manufacturers
of
Gents'
&
Boys'

Jeans
Shorts
&
Trousers

QUALITY

BARON

SHIRTS

kultant iqaddes ħuh, id-Dekan G. Battista, sat-13 ta' April 1917. Imbagħad il-Prepostu Carmelo Zammit u oħrajn.

Quddiesa oħra quddiem l-Espost (Legat ta' ċerta Katerina Farrugia) bdiet issir fit-12 ta' Jannar 1906. Damet issir sal-1908 għaliex il-Legat waqa' f'idejn il-Prokuratur tal-Legati G. Battista Casha.

L-ewwel festa tal-Qalb ta' Ġesù li hemm irreġistrata saret fil-21 ta' Ġunju 1903 billi tqaddsu tliet quddisiet quddiem l-Espost minn Dun Pawl Grech, Dun Pawl Cannataci u l-Kanoku Orazju Galea. Il-Kalendazzjoni ta' din il-festa tieqaf fis-sena 1924. Bdiet allura ssir mill-Kongregazjoni tal-Qalb ta' Ġesù.

TAGĦLIM TAD-DUTTRINA. Fis-sena 1914 il-Prep. Alfons Borg talab lis-sur Paolo Micallef, Emmanuel Sciberras u Franġisku Scerri biex jgħallmu d-duttrina lis-subien ta' l-inħawi fil-knisja ta' San Pawl. Kien hemm tliet klassijiet — waħda taħt il-kampnar, l-oħra fis-sagristija u l-oħra fil-knisja.

Dun Mikiel Sammut, li kien id-direttur ta' l-Oratorju, kien jinżel kull nhar ta' Sibt iqarar lit-tfal u l-għada s-subien kienu jitilgħu għall-quddiesa fl-Oratorju. Dun Ġużepp Sammut dam iħallas il-kont ta' konsum ta' l-elettriku, mis-sena 1922 li fiha ġie nstallat id-dawl fil-knisja, sas-sena 1931. Wara din is-sena s-subien bdew imorru għad-duttrina l-iskola tal-Gvern.

ISTITUTO S. PAOLO DELLA DOTTRINA CRISTIANA. Fis-sena 1920 is-sinjorini Olga u Ġużeppina Micallef, ħut Dun Manwel, mill-Belt, waqqfu din l-għaqda ċkejkna, biex tieħu ħsieb id-duttrina tal-bniet. Kellhom bħala direttur lil-Kan. Tes. Paolino Busuttil. Dan l-Istitut kien jixbah ħafna lil dak ta' Santu Rokku, il-Belt. Kellu ħafna xebbiet katekisti u kien jiġbor il-bniet għall-quddiesa tal-Ħadd u wara l-aħħar quddiesa għal xi il-11.00 a.m. kienu jġibruhom u jgħallmuhom id-duttrina.

Il-bniet tal-preċett kienu jitilgħu b'purċissjoni wara l-bandalora sabiħa, maħduma mis-sinjorina Ġużeppina, għall-Knisja tal-Ħerba. Sal-1951 kienu jimxu wara s-sagrament fil-purċissjonijiet ta' Corpus u tal-Qalb ta' Ġesù ikantaw innijiet Ewkaristiċi.

SAGRAMENTALI. Fis-sena 1920 kien sar xi tgergir li n-nies ta' l-inħawi ma kinux milħuqa spiritwalment. Dan wasal għand l-Isqof u l-Prepostu Carmelo Zammit talab lill-Arċisqof Caruana biex jagħmel illi din il-knisja sagramentali, jiġifieri, jinżamm fiha s-sagrament u ż-żejt

tal-Kriżma tal-Morda. L-Arċisqof aċċetta t-talba u l-Prepostu avviċina lis-Sur Rosario Micallef biex jieħu ħsieb il-knisja. Is-Sur Micallef irranġa mill-aħjar li seta' l-knisja u l-artal u l-Ħadd li jaħbat fuq id-Duluri ta' Settembru, 1920, Dun Ġużepp Micallef, li kien għadu kif ġie ordnat saċerdot, qaddes u poġġa 'l Ġesù Sagramentat fit-tabernaklu. Minn dak in-nhar sal-lum għaddew ħamsin sena.

DUN MANWEL MICALLEF. Kien għadu kappillan fl-Army meta beda jqaddes f'din il-knisja. Sar prokuratur tagħha fl-Lulju 1921 u ta' ruħ tajba li kien mill-ewwel beda jaħdem għall-erwieħ. Iqaddes kuljum u iqarar u beda jifforma bil-mod il-mod grupp ta' xebbiet biex ixerrdu d-devozzjoni lejn il-Qalb ta' Ġesù. Għall-ewwel kienu żelatriċi ta' l-Apostolat tat-Talb, imbagħad fis-sena 1923 saru għaqda għalihom taħt l-isem **KONGREGAZZJONI TAL-QALB TA' ĠESÙ.**

Din hi l-Lega Riparatriċi kif hi magħrufa min-nies u ġiet approvata u eretta kanonikament digriet ta' l-Arċisqof Dom Mauro Caruana O.S.B. tat-23 ta' Awissu 1933. Il-għan tagħha huwa tpattija libera għad-dnubiet li jsiru mill-bnedmin. Barra ż-żelatriċi li huma l-membri attivi, hemm ukoll l-askritti, li dawn huma marbuta biex jagħmlu l-offerta ta' fil-għodu u fl-istess ħin jipparteċipaw mill-quddies li l-Kongregazzjoni tagħmel għall-bżonnijiet tagħhom u għas-suffraġju meta jmutu.

Ma' dawn mis-sena 1962, il-Lega xerrdet mal-gżejjer tagħna, il-moviment imsejjaħ "Voluntieri tal-Qalb ta' Ġesù". Dawn jagħtu kelma li jagħmlu l-offerta ta' kuljum, li darba fix-xahar jagħmlu siegħa quddiem Ġesù Sagramentat, u li jgħidu kuljum it-talba tal-midinbin. Hemm librett tas-siegħa bit-talba miktub apposta. Dan għadu sejjer.

Rigward l-attività tagħha fil-knisja tkellimna qabel.

Dun Manwel kien ukoll mużiċista tajjeb u kiteb ħafna mużka. Magħrufa huma ir-responsorji tal-Ġimgħa il-Kbira, l-innu tallKongregazzjoni u l-innu u l-antifona ta' San Pawl. Kiteb ukoll Għosrin, Quddies Kantat u Tantum Ergo.

1928-1931. Fis-sena 1928, il-knisja sabet ruħha fi kriżi finanzjarja u l-Prepostu Dr. Karmelo Bonnici kien ser jagħlaqha. Is-sinjuri Espedito Micallef u Emmanuel Gauci, imħeġġin mill-ġenituri tagħhom marru talbu lill-Prepostu biex ma jagħlaqhiex. Dan aċċetta bil-kondizzjoni, li jieħdu ħsiebha huma u li ma jagħmlux dejn. Fil-Ħadd ta' wara l-Prepostu niżel fil-knisja, qal lin-nies bis-sitwazzjoni u ħeġġiġhom biex jgħinu ġenerożament. B'hekk il-knisja baqgħet miftuħa sal-lum. Prokuratur tal-knisja baqa' għal dawn it-tliet snin l-istess Prepostu

AMBASSADOR

TOILET PREPARATIONS FOR MEN

Ambassador After Shave Lotion
" Pre Shave Lotion
" Cologne
" Hair Oil
" Vitamise After Shave
" Shave Bowl
" Soap
" Vitamise Hair Tonic
" Deodorant Spray
" Talcum
" Brillantine

FOR MEN WHO EXPECT PERFECTION

Trade Enquiries:

COLLIS WILLIAMS,
300, KINGSWAY, VALLETTA. TEL. 24104

KEMM THALLAS

BIEX TKUN MEHLUS MINN KULL UGIEGH? BHAL REWMATIZMU, XJATIKA, UGIEGH FID-DAHAR, FIL-GHADAM, U KULL UGIEGH IEHOR

3/11 BISS

FLIXKUN **RADIAN-B**

DAK KOLLOX

IXTRI FLIXKUN **RADIAN-B** ILLUM STESS GHAL DAK L-UGIEGH LI GHANDEK U TARA KIF TMUR TAJJEB

MINGHAND L-ISPIZJARA KOLLHA

THERE IS STILL ONLY ONE BEST...

KADUS Spray is still the most preferred Hair Spray! Dries fast, non-greasy, does not make hair sticky and so easily brushed out. Don't ask for a Hair Spray, just say **KADUS**

Kadus Spray, in Red Tins (7oz — 18oz)
Kadus Spray 'ELEGANCE' — New! *(18oz)*
Also:
Kadus Hair Gelee—Transparent, nongreasy hair cream.
Kadus Egg Shampoo — in Tubes or Sachets.
Kadus Anti-Dandruff Shampoo — in Sachets.
Kadus Camomile Shampoo — a real health-bath for the hair.
Kadus Dry Shampoo in Plastic Containers

FOR THE CARE
AND BEAUTY
OF YOUR HAIR

ST. PAUL PHARMACY

BRARED STREET,
B'KARA.

TEL. 42135

For Your Needs in

Cosmetics - Films
Toilet Preparations
& Baby Needs

Espedito Micallef u Emmanuel Gauci ma naqsu qatt li jżommu kelmithom. Bit-tisfieq ta' wiċċ, bil-paċenzja, bix-xogħol b'xejn u b'ħafna sagrifiċċji oħra, il-knisja ta' San Pawl tal-Wied hi li hi llum bil-ħila tagħhom u bil-kooperazzjoni li sabu minn ħafna benefatturi, qassisin u min-nies.

DUN MARTIN SAMMUT. Twieled il-Mellieħa u ġie Birkirkara fis-sena 1916-17 bħala Viċi-Parroku. Sar Prokuratur tagħha fis-sena 1931 u dam sa 1945, is-sena li fiha l-prokura għaddiet f'idejn il-Kanonċi. Matul l-amministrazzjoni tiegħu, jista' wieħed jara x'sar minn dak li għidna qabel. Kien iqaddes tal-5.30 a.m. u jqarar ħafna. Kien ċerimonier djoċesan u miet fis-17, 3. 1960.

Fi żmienu saret il-Konsagrazzjoni tal-Knisja u ta' l-artal maġġur mill-Isqof Emmanuel Galea, Vigarju Ġenerali, fit-28 ta' Ottubru, 1943, u fis-sena 1945 saru l-festi ta' għeluq il-25 sena li l-knisja ilha sagramentali fuq programm li fih ħadu parti wkoll l-għaqdiet u l-Kommunitajiet reliġjużi li jinsabu fil-Parroċċa.

KAN. KANT. VINĊENZ CIAPPARA. Sar prokuratur tal-knisja fis-sena 1945. Barra l-affarijiet li diġa semmejna, ngħidu xi ħaġa fuq id-dar 228, Main Street, li nxtrat fis-sena 1955, li l-knisja kellha tant bżonn biex tikber is-sagristija.

Bil-mewt ta' Rożina Xerri, l-istitut ta' San Ġużepp, Ħamrun wiret id-dar u billi hemm il-liġi tal-Mano morta, dan l-Istitut ma setax iżomm id-dar, għalhekk l-Eżekutur Testamentarju, Mons. Carmelo Bonnici nieda d-dar għall-bejgħ.

Il-prokuratur tefa' l-offerta tiegħu u xtara d-dar b'kuntratt li sar f'Marzu 1955 għand in-Nutar E. Agius. Min kien fiha ma setax joħroġ malajr. Dam disa' snin. Ta ċ-ċavetta lill-Prokuratur fis-17 ta' Marzu 1964.

Xi xahrejn wara beda x-xogħol ta' l-alterazzjonijiet fil-bini mill-imgħallem Toni Farrugia. Kienet lesta b'kollox għall-festa titulari tas-sena 1965.

Ħafna kienu l-benefatturi li għinu ġenerożament. Insemmu lis-sinjuri: Carmelo Fenech Cefai, Feliċ Borg, Ġużeppi Borg, Carmelo Xuereb, Pawlu Gauci u oħrajn. Ta' min isemmi x-xogħol li għamel is-Sur Karmelo Caruana f'din is-sagristija l-ġdida. Iż-żewġ bibien dekorati, il-faċċata ta' l-armarijiet, bibien bis-slaleb u din is-sena lesta biċċa xogħol tassew sabiħa — Il-gwardaroba bin-niċċa tal-kurċifiss u d-Duluri biex din isservi għall-abiti sagri u ħwejjeġ oħra tal-knisja.

FESTI ĊENTINARJI 1960. F'din is-sena f'Malta saru l-festi tad-XIX ċentinarju tal-Miġja ta' San Pawl f'Malta. Il-Prokuratur ħaseb ukull biex jagħmel festi bħal dawn fil-knisja ċkejkna. Dawn saru mit-8 sat-22 ta' Mejju. L-ewwel tmint ijiem saru fil-knisja u fil-15 ta' Mejju saret purċissjoni għall-parroċċa bl-istatwa titulari u d-Driegħ ta' San Pawl tal-Kolleġġjata tal-Belt, bil-banda ta' l-Istitut ta' San Ġużepp, Ħamrun.

Fil-parroċċa saret funzjoni kuljum u fit-22 ta' Mejju, ħarġet mill-Bażilka l-purċissjoni bl-istatwa u d-Driegħ ta' San Pawl li għaddiet minn St. Francis Sq., Main Str., Brared, Wied, St. Roque Str., Msida u Main Street għall-Kolleġġjata Bażilka.

Wara l-konklużjoni li saret mill-Arċisqof l-istatwa tniżżlet lura f'korteo bil-Banda La Vallette.

Funzjoni Kommoventi ħafna kienet il-Via Sagra li saret fuq iz-zuntier tal-Parroċċa.

Iż-żewġ baned, Duke of Connaught u St. Helena ħadu parti bil-marċi-iet u l-programmi li għamlu matul dawn il-festi. Is-surmast Emmanuele Brincat kiteb il-mużka għall-innu li kiteb l-istess Prokuratur u li tkanta fil-Programm li sar mill-Banda Duke of Connaught Lejlet il-festa ġol-Pjazza.

1970. Din taħbat il-ħamsin sena li l-knisja ta' San Pawl ilha sagramentali. Għalhekk il-Prokuratur laqqa' fis-6 ta' Lulju 1969, il-kumitat iffurmat minnu bħala President u mis-saċerdoti li jqaddsu fil-knisja tiegħu, Dun Ġużepp Vella, Dun Karm Bonavia, Kan. J. Brincat u Dun Ġużepp Brincat u sinjuri Espedito Micallef u Emmanuel Gauci, biex jaħseb u jorganizza l-festi li jfakkru dan il-ġublew.

Il-Kumitat ifforma l-programm tal-Ġimgħa Ewkaristika li jinsab fuq il-qoxra ta' dan il-librett. (Joħroġ xi ktieb żgħir b'noti storiċi fuq il-knisja u jaħseb għal xi ħwejjeġ oħra).

ATTIVITÀ PASTORALI. Illum fil-knisja jitqaddsu kuljum erba' quddisiet u ħamsa nhar ta' Ħadd.

Din il-knisja hija ffrekwentata ħafna. Hija l-unika li tibqa' miftuħa sa l-10 p.m. u dejjem issib in-nies fiha. Fil-għaxija sa mill-1952 jingħad ir-rużarju u tingħata l-benedizzjoni Sagramentali u jkun hemm it-tqarbin. Jieħu ħsiebu l-Kan. Dun Ġwann Micallef. Kull nhar ta' Ħadd ikun hemm il-Qagħda minn membru tal-Museum.

B'ċensiment li sar fis-sena 1967 nafu kemm jattendu għal quddies f'din

F. BEZZINA
STORE

WHOLESALE & RETAILER
7, VALLEY ROAD,
B'KARA
TEL. 41533

ST. THERESA PHARMACY
207, MAIN STREET,
B'KARA.

TEL. 42233

For Your Needs in

Cosmetics
Toilet Preparations
& Baby Needs

CALLEJA'S

Tailoring

Brared Street,

B'Kara.

Big Ben Store

21, 23, 24, Main Street, B'Kara.

The Leading House in

Gents, Ladies & Children Wear

Tel. No. 40012

il-knisja nhar ta' Ħadd. 682 u huma mqassma hekk: 5.15 — 97; 6.15 — 95; 7.15 — 152; 8.30 — 202; 10.00 — 136.

Tqarbin fis-sena 1950 laħaq 45,500 u s-sena l-oħra 80,000.

Qrar ikun hemm fil-għodu u fil-għaxija minn Dun Karm Bonavia, Kan. Ġwann Micallef u Dun Ġużepp Vella.

L-eżerċizzi spiritwali tar-Randan ilhom isiru għall-irġiel u għan-nisa mis-sena 1949. Illum hemm fundazzjoni għalihom. Tliet snin ilu bdew isiru oħrajn għal xi 2.30 p.m. għal tal-ħwienet.

IL-LEGION OF MARY. Fis-sena 1965 bdiet tokkupa s-sular ta' fuq is-sagristija l-ġdida u kien hemm biss żewġ presidja. Illum hemm erba' presidja tax-xebbiet u wieħed tal-ġuvintur. Isiru ħafna attivitajiet oħra mil-Legion.

It-tagħrif, li tajt, ksibtu mill-kotba tal-Prokura tal-istess knisja u minn persuni ta' min joqgħod fuqhom. Nittamaw li din l-knisja ta' S. Pawl Appostlu tal-Wied, Birkirkara, tibqa' sservi u taqdi lil-erwieħ fil-bżonnijiet spiritwali tagħhom.

Lil Ġesu'

Kan Kant. V. Ciappara B.D.

Ilek magħna, Gesu', ħamsin sena,
Taħt ix-xbieha tal-ħobż u l-inbid,
Lejl u nhar f'din il-knisja twennisna,
Fuqna ssawwab ta' mħabbtek kull ġid.

Oh, min jaf kemm erwieħ fit-tbatija,
Bit-tiġrib ta' dil-ħajja mtaqqlin,
Ġew ifittxu ftit farġa minn għandek
W inti bgħatthom lejn djarhom ħenjin.

Kemm il-qalb ta' żagħżugħ u żagħżugħa
Fl-ewwel żmien ta' mħabbithom talbuk,
Sabiex inti tkun l-għaqda ta' ruħhom
U biz-zina, le', qatt ma jreghxuk.

W int' twajjeb, ħanin tbissimtilhom,
U talbithom mill-ewwel ilqajt
Int laqqamthom bil-ħajr ta' qdusitek
U mill-ħazen tad-dinja ndukrajt.

Ommijiet imħassbin fuq uliedhom,
Fuq saħħithom fil-gisem u r-ruħ,
Kemm-il darba ta' qalbhom in-niket
Fuq il-ħniena ta' qalbek serrħuh.

W inti qalbek mimlija mogħdrija
Ġbart kull demgħa ta' dawk l-ommijiet
U b'setegħtek ta' bniedem u Alla
Ruh uliedhom mill-jasar infdiet.

Jien niftakar, snin ilu, kont tfajjel,
Konna niġu kuljum inżuruk,
Biex nissaħħu b'tagħlimek tas-sema
U b'egħmilna nuruk li nħobbuk.

F'dak iż-żmien ta' tfuliti ġo ruħi
Xrara nar minn imħabbtek kebbist,
Sa ma lili bla xejn ma jistħoqqli,
Bik innifsek għal dejjem libbist,

Inti rajt, o Gesu,' lill-qaddejja
Dun Manwel u Dun Pawl imħeġġin
Jiġbru l-bniet u x-xebbiet ħa jpattulek
Għat-tkasbir wid-dnubiet tal-bnedmin.

U kemm fraħt, meta rajthom bi ħrara
Dawk in-nies, sabiex qalbhom turik,
Isebbħulek dal-maqdes bi flushom
U b'ħidmithom bla ħlas għax għalik.

Ibqa' magħna, Ġesu', ibqa' xerred
Fuq l-erwieħ li jzuruk f'din id-dar
Gib il-barka ta' mħabbtek ħanina
Fuq l-imġarrba, fuq l-għonja wil-fqar.

Int għalina s-serħan fit-tbatija,
Int il-faraġ fin-niket wid-dmugħ
Int ir-rebħ fit-tigrib tat-taqbida
Int is-sliem li bih thenni kull ruħ.

SIMCA

1301

&

1501

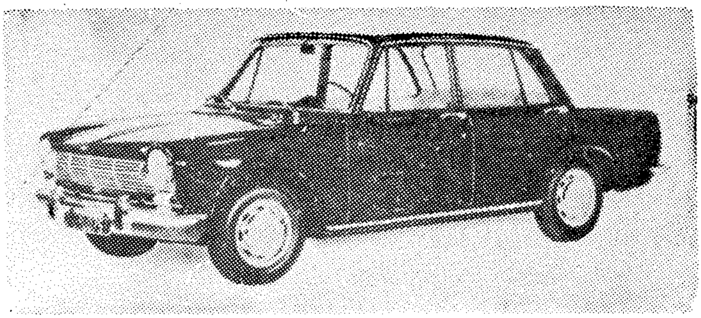

Sole Agents:-

CANADIAN BROS. LTD.

30, Mannarino Road,

B'Kara.

Tel: 41335

ELETTROSTOP

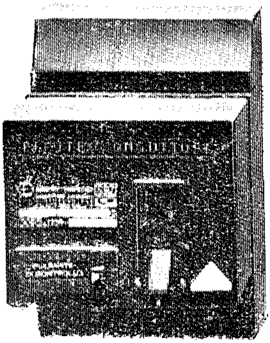

For complete protection against

SHOCK, FIRE, OVERLOAD and SHORTCIRCUIT PERMANENT MAGNET OPERATED EARTHLEAKAGE TRIP 25mm amps, LOAD RANGE 10 to 63 amps.

Sole Agent:

E. CALLEJA & SONS

7/444, FLEUR-DE-LYS ROAD, BIRKIRKARA.

PHONE 40341 / 40342

PROGRAMM

Il-Hadd, 11 ta' Jannar, fil-5.00 p.m.

Purcissjoni b'Gesu' Sagramentat mir-Rev.mu. Kapitlu, mill-Knisja Bazilka ghal Knisja ta'San Pawl. Benedizzjoni Sagramentali.

It-Tnejn, 12 ta' Jannar, fis- 6.00 p.m.

Quddiesa. Celebrazzjoni Ewkaristika; jippriedka r-Rev.du Kan. Gius. Bonnici, Ass. Ekkl. Generali ta' l-Azzjoni Kattolika. Jiehdu sehem: Is-Sorijiet ta' Dar San Frangisk de Pawla u l-membri tal-Azz. Kattolika.

It-Tlieta, 13 ta' Jannar, fis-6.00 p.m.

Quddiesa. Celebrazzjoni Ewkaristika; jippriedka r-Rev.du P. Wistin Portelli, O.F.M. Provincjal u Direttur Spiritwali tal-Legion of Mary. Jiehdu sehem il-membri tal-Legion of Mary.

L-Erbgha, 14 ta' Jannar, fis-6.00 p.m.

Quddiesa. Celebrazzjoni Ewkaristika; jippriedka r-Rev.du Dun Wistin Azzopardi S.S.P. Jiehdu sehem: Il-Kongregazzjonijiet Marjani. Iz-Zghazagh Haddiema Nsara u x-Xirka ta' l-Isem Imqaddes t'Alla.

Il-Hamis, 15 ta' Jannar, fis-6.00 p.m.

Quddiesa. Celebrazzjoni Ewkaristika; jippriedka r-Rev.du P. Pawl Pisani O.F.M. Conv. Jiehdu sehem il-membri tal-Museum.

Il-Gimgha, 16 ta' Jannar, fis-6.00 p.m.

Quddiesa u Celebrazzjoni Ewkaristika minn Mons. Isqof Emm. Galea, Vigarju Generali. Jiehdu sehem il-membri tal-Lega Riparatrici.

Is-Sibt, 17 ta' Jannar

Fis-6.00 p.m. Quddiesa bl-Omelija. Mit-8.00 sad-9.00 p.m. Velja Ewkaristika.

Il-Hadd, 18 ta' Jannar

Fit-8.30 a.m. Quddiesa bil-kant minn Mons. Emm. Gerada, Isqof Koadjutur. Fis-6.00 p.m. Celebrazzjoni Ewkaristika, kant ta' Te Deum u Benedizzjoni Sagramentali minn Mons. Arcisqof.

SAN GWAKKIN PRESS BIRKIRKARA